

Фото Ксенії Гладішевої

— Дмитре Власовичу, ставлення в Україні до цього візиту неоднозначне.

— Ще задовго до приїзду патріарх Кирило заявив, що їде в Україну як важливу частину історичної Русі, народ переживає випробування і скорботи, тому він має підтримати його у важку годину. Ця заява викликає відчуття, що ми тут уже гинемо, страждаємо й хочемо якнайшвидше позбутися незалежності, а він їде звільняти нас від неї. Ці слова викликають обурення, бо це наклеп і фарисейство.

Особливих випробувань, яких нині не переживали б інші народи у зв'язку зі світовою фінансово-економічною кризою, в Україні немає. У нас немає ніяких світових скорбот. Скорботи — це війна, Голодомор, який у 1932—33 роках влаштували нам не хто інший як Москва, її тодішні тиранічні правителі.

Далі. Хіба українці — його народ? Він мордвин, родом походить із Мордовії, з села Оброчное біля міста Лук'янового. Його рідний народ там, не ми!

І ще одне. У нас є Президент, прем'єр-міністр, парламент, УПЦ КП та її глава Святійший Патріарх Філарет, кількомільйонна Греко-Католицька Церква, її верховний архієпископ Любомир Гузар, Римо-Католицька Церква, багато протестантських церков. Ми не потребуємо зверхності цього цілком чужого патріарха.

Безпрецедентний факт, що першого дня перебування в Україні патріарх Кирило провів засідання синоду Російської Православної Церкви, привізши з собою його членів. Але ж це територія іншої держави! Неважливо, які синод ухвалив рішення. Але безперечно, вони спрямовані не на те, щоб об'єднати українське православ'я, а на те, щоб його ще більше розколоти. Неможливо уявити, щоб, скажімо, болгарський патріархат проводив засідання синоду Болгарської Православної Церкви у Белграді, столиці Сербії, теж православної країни. Або щоб, скажімо, Грецька Православна Церква проводила засідання синоду в столиці Албанії Тирані. Як це могло відбутися в Україні — просто диво-дивне.

— У День Хрещення Руси-України

НЕ ПОТРЕБУЄМО ОПІКИ МОСКОВСЬКОГО ПАТРІАРХА!

Із 27 липня до 5 серпня в Україні з візитом перебував Патріарх Російської Православної Церкви Кирило. Цю подію прокоментував Дмитро СТЕПОВИК, доктор богословських наук, професор, академік Академії наук Вищої школи України.

Церкви двох патріархатів провели альтернативні святкові заходи. Розкол триває?

— 28 липня — традиційний день вшанування Володимира Великого, хрестителя Київської Русі-України. Раніше ми відзначали День хрещення 14 серпня. Але Президент України своїм указом цілком логічно об'єднав ці два свята. Чому ми відзначили це нарізно? Церква Московського патріархату вітала свого предстоятеля, який приїхав до нас у гості з Москви. А гість, позичивши в сірого очі, заявляє, що він тут не гість, що це його народ. Патріотично налаштовані українці цим обурені. Це спонукало до того, що відзначали Хрещення Руси-України не тільки нарізно, а й в різні дні. УПЦ МП — 27 липня провела хресний хід до пам'ятника Володимирові, а УПЦ КП — якраз на свято, 28 липня.

Тисячі вірян з усієї України показали, що вся Україна нині з Київським Патріархатом. Коли кінець їхньої колони був ще біля Володимирського собору, голова колони — вже на Володимирській гірці. Уся Володимирська вулиця світилася золотом, тому що священники приїхали в золотистих фелонях. Було дуже багато мирян. І це тільки маленька частина нашої 14-мільйонної Церкви. Представники УПЦ МП проводили цього дня богослужіння в Києво-Печерській лаврі, яка була передана їм незаконно 1992 року. Досі керівники держави не можуть зрозуміти, що Києво-Печерська лавра — святиня

українського народу, вона не повинна належати Московському патріархатові!

УПЦ КП — самостійна, незалежна Церква. Вона самодостатня в служінні Богові й українському народові, не потребує сторонньої опіки. Це одна з найбільших християнських Церков світу, не тільки з-поміж православних. Наших вірян нині, за офіційною статистикою, понад 14 мільйонів, маємо тенденцію до зростання.

Приїзд Московського патріарха Кирила Гундяєва, його нетолерантні заяви щодо України й українського православ'я під час цього візиту спонукали багатьох людей, які вагалися або навіть ходили до московських церков, приєднатися до Київського Патріархату. У нас близько 40 єпископів, понад три тисячі парафій. У всіх 25 областях України є наші єпархії, а в деяких, наприклад, у Львівській, Івано-Франківській, Чернівецькій — по дві єпархії. Там так багато вірян, що має бути два єпископи.

Тому ми не потребуємо собі когось у наставники. Але нам болять доля українського народу і розкол, який влаштували на Харківському псевдосиноді 1992 року представники Московського патріархату. Тодішній митрополит Смоленський і Калінінградський Кирило, нинішній патріарх, ініціював і був закулісним режисером цього розколу й того, що сюди прислали митрополита Володимира Сабодана, який до

Закінчення на стор. 2

МОВА — ДУША НАРОДУ

4–5

ФЕНОМЕН ПАВЛА МУРАВСЬКОГО

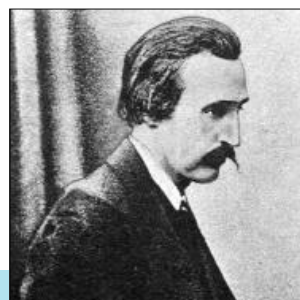
8

ФЕСТИВАЛЬ “СВІРЖ”: ПОГЛЯД ЗБЛИЗЬКА

9

СКАРБИ ПАНТЕЛЕЙМОНА КУЛІША

10–11

УКРАЇНСЬКИЙ СТОКГОЛЬМ

14

СТОКГОЛЬМ ДИВУЄ І ЗАЧАРОВУЄ

Марія ЛЮДКЕВИЧ,
м. Львів
Фото автора

Цього літа мені випала щаслива нагода побувати у Швеції. Дитяча поетеса Надія Репета, яку доля закинула в цей далекий край, запросила мене в гості на святкування 19 червня — найдовшого дня в році — й водночас на презентацію її першої книжки віршів для дітей “Сонце, вітер і хмаринки”, що побачила світ у львівському видавництві “Апріорі”. Книжку проілюструвала львівська художниця Вікторія Ковальчук, яка душою відчувала поезію й відтворила її в чудових малюнках. Тож українські діти і за кордоном матимуть змогу прочитати цікаву та веселу пригодницьку історію від Надії Репети.

...На летовищі нас зустрів пан Стіч, чоловік Надії, й ми на авто понад годину їдемо до Стокгольма. Обабіч дороги — берези, сосни, невеликі скелі, будинки на пагорбах: все акуратне, чисте, ніби намальоване.

Будинок господарів у зеленому районі міста — дерев'яний, наче сам дихає в цьому природному ландшафті з березами і соснами. Тільки Надійчина грядка з полуницею і цибулькою видає, що тут живе українка.

Звертаю увагу на те, що між будинками сусідів немає огорожі, біля кожного дому — авто, велосипеди і багато квітів.

До моря — рукою сягнути. Перебігає дорогу козуля з дитинчам і спокійно щипає траву на галявині. Надія розповідає, що шведи живуть у доброму сусідстві з природою: дики качки на озерах, лосі в парках — це їхня радість для очей і душі.

Наступного дня потрапляємо на свято найдовшого дня в році. Шведи відзначають цей день з XIII століття. Зранку всі пішли в луг над затокою Балтійського моря збирати квіти. Потім з ромашок, конюшини, кашки, дубового листя плели вінки. Найбільше раділа семирічна Юля, дочка Надії й Стіва, бо вибрала собі найкращий віночок і фотографувалась на згадку. А я згадала наше українське свято Івана Купайла.

Потім поїхали на гуляння на великій галявині біля Народного дому. У центрі було декоративне дерево, навколо нього дорослі й діти з вінками на головах танцювали у колі, імітуючи прасування білизни, миття підлоги, йшли парами до церкви, запускали ракети.

Після танців були конкурси для дітей. Удома кожна родина готує святкову вечерю: картопля “в мундирах”, оселедець, різні салати, а на десерт — полуниця з вершками.

Знайомство зі Стокгольмом було незвичайне. Це місто-казка, своєрідна північна Венеція: зелені парки, кольорові будинки, чисте повітря, вода, яхти і яскраво-синє небо з білими хмарками. І головне — у всьому відчуваються спокій, упевненість, світла радість життя. Мости, кольорові дахи ошатних будинків, зелень дерев, синява води й неба створюють неповторну панораму одного з найкрасивіших міст Європи.

Ми побували в Старому місті з лабіринтами вузьких брукованих вулицок. Тут багато сувенірних крамничок, де продають листівки, майки з краєвидами Стокгольма, маленькі й великі ляльки Пеппі Довганпанчоха — головної героїні творів шведської дитячої письменниці Астрід Ліндгрєн.

Це Старе місто нагадало рідний Львів, і ми на вулиці в кав'ярні випили запашної кави і посмакува-

ли морозиво. До речі, за чашечку кави або чаю треба заплатити 20—25 крон, це стільки само нашими грошми. Обідали ми в китайському ресторані, де з 13 до 15 години діє знижка. За 80 крон — різні страви: креветки, курка, м'ясо, салати, супи, десерт...

Стокгольм живе розміреним життям. Влітку тут білі ночі, багато сонця і туристів, переважно англійських. Але скрізь тиша, порядок і ввічливість.

Шведки одягаються в простий, зручний, але вишуканий одяг: білі капрі, вигантувані, мережані блузки до колін, кольорові майки.

Доки ми відпочивали на лаві біля води, милуючись містом, налічили десятки вагітних жінок, які теж прогулювалися набережною. У Швеції до дітей ставляться з повагою і любов'ю, як до дорослих. Тут найголовніше — людина, її здоров'я і добробут. Тому побут влаштований якнайкраще. Комфортабельні автобуси, нові вагони в метро.

За 40 крон одну годину можна

Надія Репета зі своєю книжкою для дітей

проїхати в метро й автобусом. (Це фіксують контролери на квитку). Принаймні, “зайці” тут просто не проскочать.

Нам пощастило: потрапили на літні знижки в магазинах, які люблять не лише туристи, а й заможні шведки. Тож модну майку чи блузку можна було придбати за 100 крон, джинси — за 300—500.

Усе-таки найголовніше в кожній поїздці — враження.

Ми сфотографувалися біля Музею Нобелівських премій, потім відвідали Стокгольмський національний музей, де зібрано велику колекцію живопису, скульптури, графіки і прикладного мистецтва шведських і зарубіжних майстрів. В одному лише розділі живопису і скульптури зберігається близько 16 тисяч мистецьких творів. У залах представлено полотна великих художників XVI—XX ст.: Рембрандта, Рубенса, Гойя, Ренуара, Дега... До зібрання шведського мистецтва входять твори Олександра Росліна, Карла Ларссона, Бруно Лілєфорса, принца Євгена, Августа Стріндберга й Андерса Цорна. Цінний внесок у колекцію — твори голландських майстрів XVII ст., фламандського і французького живопису XVIII ст., імпресіоністів, а також російських іконописців.

Набережна міста

А пишність декору, леви, сотні скульптур, герб династії Вази нас зачарували.

Археологам вдалося підняти на поверхню побутові речі, тисячі мідних монет, посуд. Усе це є в музейній експозиції. У крамничках можна купити сувеніри на згадку про цей цікавий музей.

З Музею Вази перейшли в дитячий тематичний парк “Юнібаккейн”, присвячений творам знаменитої шведської письменниці Астрід Ліндгрєн.

Сфотографувалися біля пам'ятника письменниці, взяли квитки по 100 крон — і відчинили двері в казку. Це справді своєрідне містечко для дітей і батьків, які показують малечі чарівну країну книжки, дивовижних історій добра і казки.

На годину ми затрималися в кімнаті дитячих книжок, чудово ілюстрованих, з вишуканою поліграфією.

Пані Надія розповіла, що вона захоплюється творчістю шведської письменниці й художниці Ельзи Безков і переклала українською мовою її поему “Пригоди Петрика в чорничному лісі”. Тут ми мали змогу побувати в тематичній кімнаті музею й познайомитися з героями творів Ельзи Безков.

Та найцікавіше попереду — казковий поїзд, який везе нас через сцени книжок Астрід Ліндгрєн, які так природно створені разом з героями творів, що здається, ніби ти й справді перебуваєш у тому ча-

сі й тих подіях. Уміють шведи цінувати своїй письменників, аж заздрість бере! Ось із кого треба брати приклад!

Кількагодинна прогулянка парком біля королівської резиденції, що на острові Ловен біля озера Меларен, нам принесла неабияке задоволення. Паркові скульптури, доріжки, фонтани, кущі й дерева — усе сприяє гарному настрою. Нинішній король Карл XVI Густав і його сім'я користуються заслуженою популярністю в народі.

Найемоційнішою була морська двогодинна прогулянка. Ми побачили на островах чудові будинки, стародавні й сучасні, романтичну природу, коли майже поруч пропливають вітрильники, і там звучать шведські пісні.

Юля і собі підспівує по-шведськи, але розмовляє з нами добірною українською мовою. Мама дбає, щоб діти — Юля і старший син Андрій — знали рідну мову, читали українські книжки. Мама часто буває у Львові й розмовляє з дітьми українською й шведською.

Надія розповідає, що 1999 року в Стокгольмі відкрили першу українську суботню школу при Посольстві України, і вона була там вчителькою.

Надія любить організовувати для українських дітей свято Великодня, а на Миколая підготувала з юними акторами виставу “Котик і півник”, вечори, присвячені УПА, вшануванню жертв Голодомору. Створили ансамбль “Мальви”, щоб діти могли себе творчо виявити і вивчати українську культуру. У них тісний зв'язок з Україною. Наприклад, театральні костюми, ляльки замовляли у Львові.

Надія Репета прагне реалізувати себе в дитячій літературі. Мріє, щоб і у Львові в майбутньому були такі чудові дитячі тематичні парки за мотивами творів письменників, як у Стокгольмі, щоб в Україні з такою повагою і любов'ю ставилися до рідної мови і культури, як у Швеції.

Ми теж цього хочемо. Тож вивчаймо все найліпше, що варте уваги у світі, щоб теж для інших народів бути гідним прикладом у ставленні одне до одного, в повазі до своєї культури і коренів народу, традицій, щоб кожна людина в Україні змогла себе реалізувати і жити гідно, щоб іноземці могли не лише милуватися природою, а й радіти, що люди тут живуть цікаво, заможно.

Вулиці Старого міста

Петро АНТОНЕНКО

Двоюрідний брат попросив мене розшукати в архівах матеріали про нашого репресованого до війни і згодом реабілітованого діда. Скупа довідка про реабілітацію прийшла рідним давно, але хотілося детальніше дізнатися про обставини його загибелі. Справа з обвинувачення діда, як інші подібні матеріали, зберігалася в архіві обласного управління Служби безпеки України і вже не була таємницею. Мені передали матеріали справи (ПФ-4486, № 128, заведена Березнянським райвідділом НКВС, 1 том — 360 аркушів, 2 том — 390 аркушів).

Може, хтось сприйме нашу сімейну хроніку критично, бо нас десятиліттями вчили, що “наш адрес — не дом и не улица”, що ми не маємо ані національності, ані роду-племні, загалом права на сімейні хроніки.

Моя покійна бабуся Софія Пилипівна Антоненко походила з козачого роду села Авдіївка, що в Куликівському районі Чернігівщини. Батько бабусі Пилип Пилипович Антоненко мав кілька десятин землі, в нього було три сини і дочка. Мій прадід був колоритною постаттю, однак, на нещастя, незрячий, проте, за родинною легендою, своє поле за селом знаходив безпомилково. Ішов із ціпком вулицею, польовою дорогою, приходив до своєї землі й казав: “Тут”.

Від батька бабуся успадкувала сильний характер і прізвище, яке дісталось й мені. А сталося так. Мого батька бабуся народила поза шлюбом, і з батьком першої дитини сімейне життя в неї не склалося. Звичайна історія в усі часи.

Бабуся згодом вийшла заміж в сусіднє село Локнисте Меньського району за Дмитра Власенка. Відтак я описуватиму хроніку сім’ї Власенків, яку ні я, ні мій батько ніколи не вважали чужою, тож я й назвав бабусиною чоловіка нашим дідом. Більш того, у мене найкращі спогади про бабусю Софію Пилипівну, схиливаюся перед її мужністю і завзятістю, знаючи, що випало на її долю. Бабуся померла 95-річною, двадцять років тому. До смерті зберігала чіпку пам’ять і ясний розум. В останню свою весну ще посадила город, хоч врожай збирали вже без неї...

У довоєнний час бабуся прожила з чоловіком два десятки років, у них народилося п’ятеро дітей: Настя, Павло, Проня, Микола і Ніна. Найменшій Ніні 1938-го було лише 8.

Далі я, як і мільйони співгромадян, змушений продовжувати сімейну хроніку за матеріалами судової справи. Отже, 1 квітня 1938 року начальник Березнянського райвідділу НКВС молодший лейтенант держбезпеки Завгородній виносить постанову про обрання запобіжного заходу (арешту) щодо мешканця села Локнисте Власенка Дмитра Павловича (народився 26.10.1892 р., колгоспник колгоспу ім. Шевченка, середняк). Насправді арешт і обшук були зроблені ще за два дні до цього, 30 березня, співробітником райвідділу Куцим.

У справі зберігається вирок сумнозвісної “трійки”, основного “судового” органу тих часів. Ось що інкримінували тим десяткам селян, що проходили по справі: “...разветвлённая эсеровская националистическая повстанческая организация, активное формирование повстанческих кадров из числа эсеров (боротьбистов), националистических элементов, кулаков... приобретение боевого оружия и боеприпасов... вооружённое восстание против Советской власти и свержение таковой в период войны... Отторжение Украины от Советского Союза и организация самостоятельного государства... Проводили практическую диверсионную деятельность в сельском хозяйстве. Организация возникла и начала свою орг.-практическую деятельность в 1928/29 г.”

Власенко нібито зізнався на слідстві, що його завербував Павло Стасюк (помер 1937 року), і він “получил задание заниматься вредительством в к-зе, уничтожать конское поголовье и урожай, чтобы обесценить трудодень и озлобить крестьян. Участвовал в нелегальном собрании, где обсуждался вопрос о вооруж. восстании...”. І далі: “Осуждённые стали на путь дачи показаний лишь после длительного отрицания”.

Ось вирок “трійки” при обласному управлінні НКВС, датований 10 квітня 1938 року (через півтора тижня після арешту!), протокол № 58: “Расстрел с конфискацией имущества”. Скарги рідних і запитання, де хоч перебуває батько, прокурор Савранський, один із тих, хто підписував вирок “трійки”, залишив без відповіді, а сім’ї пояснили: “Засуджений на 10 років без права на листування”. Зловісний смисл такої фрази з’ясувався

лише через кілька десятиліть. 13 квітня 1938 року наказ про розстріл підписав начальник облуправління НКВС капітан держбезпеки Єгоров. 23 квітня Дмитра Власенка разом з односельцями розстріляли. Документ про виконання вироку підписали командант облуправління НКВС сержант держбезпеки Філенко, начальник адмінгоспвідділу управління Говзман, начальник внутрішньої тюрми Дроботь.

Згідно з цим вироком, одночасно було розстріляно 20 осіб:

1. Кручко Іван Павлович, 1900 р. н., рахівник.
2. Москаленко Михайло Семенович, 1888, полевод.
3. Кручко Григорій Павлович, 1893, колгоспник.
4. Третяк (Трейтяк) Петро Климів, 1889, колгоспник.
5. Коваль Терентій Данилович, 1900, бухгалтер сільпо.
6. Луцик Федір Аксентійович, 1905, колгоспник.
7. Шелег Федір Романович, 1888, колгоспник.
8. Галух Петро Миколайович, 1897, колгоспник.
9. Кручко Петро Павлович, 1892, колгоспник.
10. Рибалочко Аврам Семенович, 1896.
11. Любенко Терентій Васильович, 1887.
12. Полуботько Іван Данилович, 1889.

каренко та інші. Розстріли тривали й надалі.

Після допитів, які проводили вже начальник райвідділу Завгородній, сержант держбезпеки Філімонов і оперуповноважений Пахтера, 8 квітня Дмитро Власенко підписав такі зізнання: “Осознав всю бесцельность дальнейшего запирательства, я решил дать следствию открытые показания в том, что являюсь участником а/с повстанческо-эсеровской организации... Ожидалось, что в 1931 г. и не далее 1935 — 36 гг. кап. страны пойдут войной на СССР, к этому времени нам надо вооружиться и быть готовыми к восстанию... Пока вести подрывную работу, уничтожать результаты урожаев, убивать молодняк и конское поголовье, травить фураж...” І далі : “...неоднократно слышал, как Шинкаренко спрашивал Тарасенко, когда же он, Тарасенко, поедет заключать договор с Польшей насчёт войны с СССР”.

І таке інше. Заощаджуючи час на питанні вагомості таких показань і того, як вони робилися, адресу читачів до кінотрішки Тенгіза Абуладзе “Покаяння”, один з героїв якої в схожій ситуації зізнається, що отримав завдання прокопати тунель з Індії в Англію.

Проте, списуючи багато чого на контрреволюцію, каральні органи раз-по-раз фіксували на папері те, що відбувалося в тодішньому українському середовищі. Ось уривок із зафіксованої розмови селян: “Сов. власть издевается над крестьянами, пока у власти большевики — хлеба у крестьян не будет”.

ПОЛЕ КРОВІ

Це фото я зробив у 70-ті роки.
На ньому мій батько Яків, тітки Ніна й Анастасія, бабуся Софія Пилипівна

13. Власенко Дмитро Павлович, 1892, колгоспник.
14. Москаленко Григорій Романович, 1904, продавець із с. Березного.
15. Полуботько Степан Макарович, 1892.
16. Надточій Федір Васильович, 1906, ветсанітар.
17. Власенко Федір Павлович, 1894.
18. Третяк Іван Іванович, 1893.
19. Пивовар Олександр Григорович, 1887, із с. Березного.
20. Поляк Іван Іванович, 1897.

У катів були численні підрозділи, які виконували різні функції, бо водночас відбувалися дві акції. У день розстрілу цієї групи локнистенських і березнянських селян та сама “трійка”, можливо, в ті самі хвилини винесла новий смертний вирок ще 13-ти селянам розстрілюваних. Були засуджені до страти: Кислий, Носачевський, Дяченко, Мороз, Белашко Віктор і Омелян, Дупло, Самоненко, Полатай, Холявко Йосип і Дмитро, Поляк, Мороз (селяни з Локнистого, Боромики, Ленінівки, Березної).

Перед цим, 15 квітня, до розстрілу були засуджені селяни Тишковський, Губка, Прядко, Третяк, Сіренко, Семірозов К., Шелег, Носир, Бедзик А., Надточій, Самоненко. 19 квітня, не інакше як до чергової річниці з дня народження Леніна (в архівних справах трапляються й такі “приурочення” до дат), були засуджені до розстрілу Губко, Самоненко, Звоник, Даценко, Шеметун, Носир, Корж, Шин-

Ось ще рядки з архівної справи: “Зерно вредительски сложено в скирты. Сено на лугу аж до разлива Десны — сено сносит вода, скот без кормов. Намоченное зерно держат, пока не испортится — тогда колхозникам на трудодень. В 1933 г. убили на мясо хряков-производителей, много абортот жеребных конематок. Также потопили лошадей в трясине болотистых берегов Десны в большом количестве. При обмолоте урожая пускали в полосу хорошее зерно, после чего раздавали колхозникам полосу без учёта зерна, чем понижали урожай в колхозе... На протяжении 6 лет, с 1931 по 1938 гг., правленческий аппарат колхоза и участники к-р орг. забрали с колхоза все деньги — колхозники за 6 лет не получили ни копейки. Коллективизация. Обобществляют скот, хороший продают на базаре, взамен для счёта покупают худой — лошадей. Урожай собирались с убытками, картошку гноили (неправильный отвод душевиков при хранении). Прогнившее зерно даже не отдавали, а закапывали”.

Знайомо картина, чи не так? Знайома від перших років “корінного перелому” хребта українському селу й донині. Рецепт підняття економіки був унікально простий: в селі Локнисте і ще в тисячах українських сіл треба було розстрілювати по 20 селян щодня. Молодих, середнього віку, здорових, розумних, працьовитих селян, які, як і їхні предки за сотні літ до приходу більшовицької чуми, жили й працювали на цій землі.

Тепер хочу поставити одне просте запитання: за що розстріляли мого діда, його рідного брата, десятки односельців і мільйони їхніх співгромадян? Ні за що — з погляду правди і справедливості. Але за велику, неоправдану провину перед системою: вони були частинкою народу, якому органічно чужа та система. І їх, цю частину, треба було знищити, щоб друга частина, теж по-своєму репресована, слухняно служила тій системі й сама ставала її часткою. І донині голосувала за тих, хто розстрілював їхніх батьків і дідів.

Я згадав про дідового брата. Ви звернули увагу на однофамільців у наведеному списку? Старожили села Локнисте могли з’ясувати, чи не рідні брати — Кручки, чи не родичі Полуботьки і Третяки. А про одне прізвище скажу: № 17 в списку — рідний брат мого діда Федір Власенко. Коли заарештованого Дмитра вели Березною, його побачив брат Федір, який приїхав на ярмарок. Підійшов і запитав: “За що тебе ведуть?” — “Не знаю”, — відповів Дмитро. Федір посипчував і дав братові окраєць хліба. І його негайно заарештували і засудили. Розстріляли одного дня з братом...

Моя бабуся 44-річною залишилася вдовою, дружиною ворога народу, з п’ятьма дітьми на руках. Доля сім’ї далі була теж типовою для цієї країни, цього народу в тому нещасному столітті. У війну одну з дочок, мою тітку Проню, фашисти вигнали у Німеччину, звідки вона повернулася з підірваним мозком. Наймо-чим у нас чинним унаслідок чинного чинання. Тра-Павла. Лі-ілу батька й обілізували ми ровесни-

ків, неостріляних, майже неозброєних, його кинули у саме пекло боїв на дніпровських плацдармах (до річниці Жовтня треба було відбити у німців Київ). 21-річного Павла убили у перші дні “своєї” війни. Як йому йшлося на фронт, як воювалося, синові кілька років тому розстріляного “ворога народу”? Треба було повірити, що батько, батьків брат — справді вороги народу? Чи усвідомити, що ця страшна система — перший ворог народу? Чи ні в що не вірити, окрім того, що життя — це страшна й трагічна річ?

...Навесні, як завжди, восьмого дня Великодня, буваю в своєму селі Авдіївці. На “діди”, тобто поминання родичів, сходиться і з’їжджається все село. Помічаю, що віднедавна цей день стає дедалі теплішим, задушевнішим, попри зовсім невеселе місце. Не сум і розпач панують над місцем вічного спочинку земляків, рідних і близьких. Тут уже давно упокоїлися мої батько, мати і чимало однокласників.

Як і щороку, ми поминаємо тут з батьковою сестрою, моєю тіткою Ніною, наших рідних. Тітці зараз 79, живе навпроти батьківської хати. Зовсім юною вийшла заміж сюди, в Авдіївку, село своєї матері. А в Чернігові живе найстарша з батькових сестер, моя тітка Настя, Анастасія Дмитрівна Власенко. Їй 91.

Щовесни мої тітки поминають рідних. Але вони ніколи так і не змогли прийти на могилу батька, дядька, поставити тут свічку, помолитися за упокій їхніх душ. Бо нема цих могил. За 70 років польські селяни на заслужили у тієї системи й в нинішньої держави на могилу. Їх розстрілювали й закопували в ямах і ровах під Черніговом. Тут розташоване поле крові, частина того величезного поля, яким стала на десятиліття Україна. У лісових хащах, де все заросло бур’янами, куди викидають сміття, тліють кістки тисяч безневинно розстріляних українських селян. Лише камінь в їхню пам’ять, встановлений на узліссі стараннями не так влади, як просвітан і рухівців.

Пишу це не просто задля констатації, а з конкретною пропозицією. Хочу, щоб мої тітки Анастасія й Ніна хоч на схилі віку могли на решті прийти і вклонитися могилі свого батька, бодай символічній. Щоб це могли зробити тисячі мешканців Чернігівщини, чиїх рідних розстріляли. Можна і треба встановити імена жертв, як й імена катів. Можна і треба відшукати поховання, спорудити тут меморіал людської скорботи, де на стелах буде викарбовано імена жертв — так, як це зроблено біля обелісків у наших селах, де вшановано загиблих на фронтах. А загиблі у тій несправедливій війні терору — ще більші жертви. Солдат на фронті міг хоч би укріпитися думкою, що гине за власну землю, рідних. А як було гинути цим людям — нізащо? Ми в неоплатному боргу перед ними, доки не буде названо кожного, хто загинув у тій війні тоталітарного режиму проти власного народу.

Закінчення.
Поч. на стор. 1

цього служив у Росії. У Харкові зібрали православних, без запрошення предстоятеля тодішньої Української Православної Церкви митрополита Філарета Денисенка, тобто з порушенням чинних православних правил. Заднім числом назвали це зібрання собором, який не мав права без участі предстоятеля приймати ті чи інші рішення. Так у Харкові Кирило Гундяєв і К^о вчинили розкол, а тепер брешуть, що це вчинив Філарет. На той час об'єдналися Українська Автокефальна Православна Церква, де предстоятелем був Патріарх Мстислав Скрипник і Українська Православна Церква, очолювана екзархом Філаретом Денисенком. Отже, щоб не допустити створення Єдиної Помісної Української Православної Церкви, Москва — ніхто інший — влаштувала розкол.

Тепер розкольникми називають Філарета і Церкву Київського Патріархату. Насправді все навпаки. Зміцнюючи УПЦ МП, всіляко підтримуючи її, розкольникми з Москви і Києва прагнуть подолати й знищити УПЦ КП. Але ця їхня мрія ніколи не здійсниться! У них усе побудовано на неправді. Було б багато вигідніше і для Російської Православної Церкви, і для Української, щоб УПЦ МП дістала повну самостійність і незалежність — автокефалію. Тоді УПЦ КП і УПЦ МП як Церкви самостійні в управлінні могли б вести переговори про об'єднання. І вони домовилися б, аби Москва не заважала. На жаль, РПЦ погрожує: хто захоче об'єднуватися з Київським Патріархатом, буде тяжко покараний. Ці залякування — наслідок імперської політики Кремля, тому УПЦ МП не може вільно визначати свою долю. Внаслідок цього існує дві Українські Православні Церкви, тому й нарізно відзначали Хрещення Русі-України.

— **Президент Віктор Ющенко під час зустрічі з патріархом Кирилом сказав, що Україні потрібна Єдина Помісна Православна Церква. На що той відповів, що така Церква в Україні нібито вже є. Чому такі розбіжності в поглядах?**

— Це звичайне пропагандистське викручування. Кирило — церковний дипломат, бо багато років очолював відділ зовнішніх зв'язків Московського патріархату. Віктор Ющенко — людина демократична, віруюча. Це суто українські риси його характеру. Тому він запросив цього вовка в овечій шкурі, думаючи, що в нього таки прокинеться

НЕ ПОТРЕБУЄМО ОПІКИ МОСКОВСЬКОГО ПАТРІАРХА!

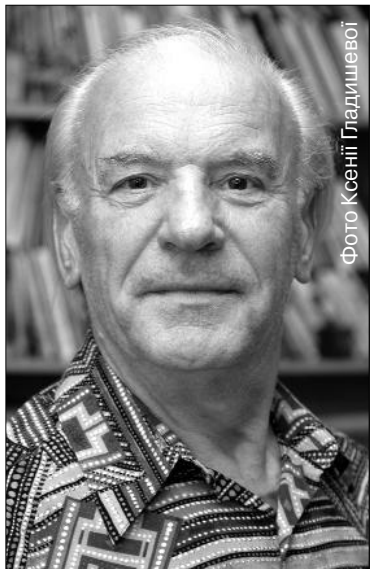

Фото Ксенії Гладішевої

Дмитро Степовик

християнське сумління і він сприятиме тому, що в Україні буде Єдина Помісна Церква. Цього хочуть народ, уряд, Президент. Але патріарх Кирило приїхав зовсім з іншою метою. І тому, коли Президент сказав, що Україні потрібна Єдина Помісна Церква, відповів, що вона є, маючи на увазі ту церкву, якою керують із Москви (РПЦ та її філія — так звана УПЦ МП). Оце, на його думку, і є Помісна Церква. Але багато людей зрозуміло, що він має на увазі Київський Патріархат, бо це справді самостійна Помісна Церква українського народу. Іноді Господь Ісус Христос, як бачимо, вкладає навіть в уста грішників те, що він хоче сказати.

— **Президент з Патріархом були біля пам'ятника жертвам Голодомору 1932–33 років. Патріарх вважає, що Голодомору в розумінні геноциду, тобто цілеспрямованого винищення етнічних українців начебто в Україні не було. Був просто голод, і голодували всі народи, які жили в СРСР.**

— Це брутальна неправда, яку висловлюють російські політики. Те, що її повторив начебто “незалежний” від політики релігійний діяч, свідчить про те, що він на сто відсотків з ними. Для України дуже важливо, щоб у світі визнали Голодомор 1932–33 років як геноцид етнічних українців, під час якого страшною смертю виморили кілька мільйонів українців, знищили частину українського працелюбного народу.

Не пред'являємо Росії претензій, щоб вона компенсувала ці втрати, погодилися, що винна кліка Сталіна, Молотова, Кагановича і місцевої більшовицької влади — неукраїнців Косіора, Постишева. Однак російський політикум, а за ним РПЦ, не хоче визнати, що це був геноцид. Тому вони відбуваються неправдивими заявами, ніби це “наша спільна біда”. Насправді в Російській Федерації великого голоду не було. Постраждали окремі регіони — Кубань, Подоння (і то винищували там етнічних українців), Поволжя (там жили німці, їх теж більшовикам треба було виморити). Наші люди хотіли в Росії дістати хліба — їх завертали, викидали: вмирайте на своїй землі. Який же він християнин, церковний лідер, якщо говорить таку неправду?

— **Якщо патріарх Кирило вважає себе духовним пастирем, святою людиною, чому в нього така охорона?**

— Він відчуває, що перебуває в іншій державі. Коли 28 липня йшли колони вірян УПЦ КП, охорони не було, лише представники ДАІ регулювали рух на Володимирській вулиці. А ось як Кирило приїжджав у Покровський жіночий монастир. Його охороняли озброєні до зубів спецназівці. Наїхало стільки міліцейських машин, що не можна було ні пройти, ні проїхати. Черниці нарвали в садку квітів, зробили коло у вигляді голуба, думали, що він зупиниться, вони йому піднесуть хліб-сіль і квіти. А Кирило тільки відчинив двері, і його авто зім'яло цей віночок колесами, розчавило живі квіти на асфальті. За цим оглядачам-журналістам було моторошно спостерігати. Це свідчить про брак у цього чоловіка елементарної культури. У багатьох місяць, де він проїздив, українці виходили з гаслами: “Геть московського попа!”, або вигукували це усно.

Посилена охорона була скрізь, де він бував: у Криму, на Донеччині. А до міста Рівного його просто не пустили. Це свідчить про те, що Київ — не “древня столица русского государства”, а українці — не його народ. У Євангелії від Святого Івана Богослова, розділ 10, вірші 10—13 сказано: “Злодій приходить тільки для того, щоб украсти, вбити, погубити... Наймит — не пастир, якому віщі не свої. Побачивши, що йде вовк, кидає овець і тікає, а вовк хапає і розганяє овець. А наймит тікає, бо він наймит, і не

турбується про овець”. Ці слова чудово підходять до цього візиту й до характеристики Володимира Гундяєва, який має тепер чернече ім'я Кирило. А в книзі Діянь святих апостолів, розділ 20, вірш 29 написано: “Я знаю, — каже Господь Ісус Христос, — що після відходу Мого прийдуть до вас люті вовки, які не щадитимуть стада”. Оглядачі всюди зауважували, як охоронці Кирила відштовхували людей. Навіть тих, хто хотів сказати йому щось приємне. Але що приємне взагалі можна сказати цій людині?

Думаю, що під час поїздки Україною цей непроханий гість відчув, що він не є нашим пастирем. У нас є свій Патріарх, який користується величезною любов'ю українського народу. Треба, шановні читачі “Слова Просвіти”, поставити всі крапки над “і” й знати, хто до нас приїжджав і навіщо.

— **На екранах телевізорів ми бачили, що в аеропорту патріарха Кирила зустрів Янукович і переважно представники його політичної сили. Чому так? Чи випадково цей візит відбувався напередодні президентських виборів?**

— До нас приїжджає багато політичних лідерів. Вони мають охорону. Але така посиленна охорона релігійного діяча, який начебто не представляє жодної політичної сили, свідчить про те, що насправді він є речником Кремля. Патріарх стверджував, що приїхав нібито як паломник, як ми їдемо в Єрусалим чи на Афон, тобто щоб помолитися у святих місцях. При цьому робить відверто політичні заяви, спрямовані на те, щоб в Україні задушити Помісну Православну Церкву Київського Патріархату, чого йому ніколи не вдається.

Запросив його до України Президент. Він не обов'язково повинен зустрічатися на летищі всіх, кого запрошує. Можуть на летищі бути його представники. Але коли патріарх Кирило зійшов з трапу, серед тих, хто його зустрічав, було найбільше представників Партії регіонів, яка орієнтується на те, щоб здобути в Україні президентську владу. Запросив Президент, а зустрічає опозиція. Це трохи дивно. І дивина не стільки церковна, скільки політична. Простому українцеві дуже важко це зрозуміти.

Час для візиту Патріарха також обрано з великою хитрістю. Через кілька тижнів починається президентська виборча кампанія. Отже,

маємо не що інше, як зовнішнє втручання у виборчий процес Президента України.

— **Під час візиту цього гостя в Україну чимало вірян змогли побачити його зблизка. Російські оглядачі наділяють його рядом компліментів: розумний, дипломатичний, діяльний... А як він як людина й ієрарх виглядав з українського боку?**

— Абсолютна невідповідність титулові Патріарха. Замість мудрого старця, якому довірили кермо їхньої Російської Церкви, українська людність побачила в ньому, в його висловлюваннях про Українську Церкву Київського Патріархату озлобленого комісара, просякнута ненавистю до нашої багатомільйонної Церкви. Мстивість, злоба поєднані з гординою і чванством. Який “чудовий” набір “чеснот”? Про них же каже наш Господь Ісус Христос: “Змії, поріддя ехиднове! Як утечете ви від суду вогню геєнського? Ви самі свідчите проти себе... Ви доповнюєте міру зла батьків ваших” (Свята Євангелія від Матвія, 23: 31—33). Кирило Гундяєв — це духовний спадкоємець первосвященників Анни і Каяфи. Фарисей XXI століття. І вічність він буде проводити разом з ними.

— **У день виходу цього числа нашої газети закінчується поїздка Кирила Гундяєва Україною. Який перший підсумок? Позитивний? Негативний? Нейтральний? Що можна сказати ієрарху Кирилу навздогін?**

— Візит цілковито провальний. Він нічого не дав ні українським, ні російським православним людям, окрім загострення відносин. Хоч і до приїзду українці знали його скандальні і брутальні заяви типу: “Я хотів би відвідати матір міст руських (так і сказано!) Київ, нашу стародавню столицю і центр руського православ'я”; або: “Україна — дуже важлива частина історичної Русі, яка сьогодні проходить через величезні випробування. Але це наш народ, і я повинен бути разом зі своїм народом й у випробуваннях і скорботах”... Було все ж очікування, що шовініст-імперіаліст у рясі стане хоч на ці 10 днів християнином і буде поводитися як гість, а не хан Батий. На жаль, цього не сталося. Він підтвердив своє реноме українофоба.

Спілкувалась
Надія КИР'ЯН

КОМЕНТАР НА ТЕМИ ДНЯ Петро АНТОНЕНКО

Затримання на території України колишнього міліцейського генерала Олексія Пукача, головного звинуваченого в убивстві Георгія Гон'гадзе, безумовно, стало топ-подією цього літа. Той, кого безуспішно шукали (чи не дуже шукали) протягом майже шести років, був затриманий у невеликому поліському селі буквально на старті президентської виборчої кампанії. І пов'язувати цю подію саме з виборчою кампанією стало вже просто банальністю. Однак пов'язують. Попри заповнення влади, що пов'язувати не слід, що все проходить у суто правовому руслі. Однак про те, що це не зовсім так, свідчить і злива повідомлень медіа, і пересмикування фактів, і величезна кількість так званих версій і гіпотез.

Тому перше, що варто б сказати ошелешеним повідомленнями людям, — не треба брати все на віру.

Передусім дивують фактологічні неточності, якщо не сказати — дезінформація. Це, до речі, ще раз

СКІЛЬКИ КОРІВ ДОІВ ГЕНЕРАЛ, або «ПУКАЧІАДА» НАШОЇ ПОЛІТИКИ

свідчить про рівень наших медіа. Здавалося б, цифри, дати, власні назви—речі незмінні, які подавати треба точно. Але ж ні. Навіть назву села Молочки на Житомирщині, де затримали генерала, пишуть по-різному. Або, наприклад, пишуть — “село”, “хутір”, “селище”, хоч це зовсім різні адміністративні поняття. Чи, скажімо, в одному повідомленні читаємо, що Пукач спокійнісінько жив у селі під власним іменем з власними документами. В іншому — у генерала була купа різних документів на різні імена. Врешті, доходить до смішного: не можуть толком з'ясувати й таку деталь — скільки ж корів утримував у господарстві генерал, котрий раптом так полюбив сільську працю? В чотирьох різних публікаціях я прочитав різні чотири (!) цифри.

І вже не смішно, а сумно, коли говориться, що генерала взагалі не “знайшли”, а він весь час був під контролем, просто в потрібний момент “засвітили”, або довго не могли знайти через продажність мілі-

цейських чинів, які покривали втікача. Чи те, що Пукач начебто тривалий час переховувався за кордоном, зокрема в Ізраїлі, хоч офіційні заяви слідства переконують, що генерал не залишав території України.

Не встигли розпочатися слідчі дії, як посипалися не менш протилежні твердження. То генерал називає замовників вбивства журналіста й місце, де він закопав голову жертви, то з'являється інформація, що нічого такого він не казав.

Подібна інформаційна вакханалія є свідченням того, що дехто волів би не добиватися істини в резонансній кримінальній справі, а робити лише піар. І ще гірше — використовувати цю трагедію (а як інакше назвати справу, що лихоманить суспільство вже майже 9 років) у вузько політичних цілях. Саме так варто розглядати численні заяви політиків різних таборів. Так, дехто вже оприлюднює “чорні списки” тих чи інших високопосадовців, які причетні до вбивства Гон'гадзе. Причетні чи ні, може встановити

лише неупереджене слідство, а навішування ярликів — це надто серйозно. Знов з'являються плівки майора Мельниченка, які досі остаточно не перевірені офіційними експертизами. Таке враження, що цих плівок вистачить ще на один рік для брудних політичних баталій. Те саме й з останками Георгія, якому нема спокою майже через десятиліття після загибелі.

Зараз усе сконцентрувалося довкола тези — будуть чи ні знайдені замовники вбивства. Дехто наївно чекає, що вустами Пукача будуть названі всі, починаючи від тодішнього президента держави. Менш наївні зауважують, що при всіх званнях і посадах Пукач не був ані міністром внутрішніх справ, ані одним із численних його заступників. Був одним з генералів, якими аж кишить міліцейське відомство. І наказ на вбивство він отримував не від президента особисто, а від вищих чиновників, дехто з яких вже й сам у кращих світах, недосяжний для слідчих.

Але все сказане не означає, що можна не шукати замовників злочину. Адже за будь-яких конкретних обставин своєрідним замовником був тодішній режим. З його імітацією державності, із залишками тоталітарно-компартиїної системи, з накладанням на все це рис “дикого” капіталізму. Ось такому режимові й заважали свобода слова, незалежні журналісти, і не лише Гон'гадзе — список опонентів режиму в царині мас-медіа, як ми знаємо, був чималий. Заважали національно-демократичні партії, які треба було послідовно розколювати й нищити. Заважали політики державницького мислення: вже не є таємницею, що під пильним наглядом режиму був і Віктор Ющенко, і ще ряд відомих політиків. Ось про цей режим, про цього замовника ще не сказано, що належить. Натомість чуюмо мало не ностальгію за десятиліттям кучмізму — як за часами “порядку”, “тиші і спокою”. Коли “все мовчить, бо благоденствує...”

УЧІМОСЬ ВИМОВЛЯТИ ІМЕНА

Любов СНІСАР
Фото Максима ГАЙДАЯ

Володимиру Затуливітру — 65. Під цим гаслом відбулися традиційні Затуливітрівські читання у день св. Володимира в селі Бучак на Канівщині.

Уже всьоме вкрили могилу квіти, а також газети, журнали та книжки, видані протягом року, з публікаціями віршів і прози поета, статтями про його творчість. Нарешті представлені були й три щойно видані книжки Володимира Затуливітра: “Ненаписані пейзажі”, укладена автором у листопаді—грудні 2002 р. у селі Бучак, де він тоді жив; “Чаша жертвна”, твори її написані в основному протягом 1991—2002 років. Дві книжки за редакцією Василя Герасим’юка об’єднані упорядниками В. Бородінін та Л. Снісар під однією палітуркою (художник В. Барибою та В. Бородінін кадрами з фільмів Олександра Довженка “Земля” і “Звенигора”, третя перевидана з доповненнями — “Четвертий із триптиха”. Всі вони надруковані у видавничому центрі “Бучак-Ірїй”, започаткованому Володимиром Затуливітром ще 1995 р. за підтримки ТОВ “Задруга” та Літературно-мистецького благодійного фонду Володимира Затуливітра.

Тепло привітала зі святом гостей із Сумщини, Києва, Рівненщини, Москви, Кам’янця-Подільського та Канівщини заступник голови Канівської райдержадміністрації Віра Носенко. Голова Сумської організації спілки кобзарів Микола Мошик виконав щойно написані думи на вірші Володимира Затуливітра.

Друг-побратим поета Вадим Бородін розповів, що могила і меморіал Володимира Затуливітра тепер під охороною держави.

Друга дія Затуливітрівських читань, як і завжди, відбувалась у са-

дибі, де на нас “чекав” сам поет. Він щось зосереджено занотовував у записник, примостившись на лаві. На жаль, це лише старе фото, збільшене В. Бородініном.

Йому було б лише 65! Коли ще так палко хочеться жити, любити, творити! А вже сім років... поминаємо... І квітнуть лілеї без нього і яблука наливаються, а запашні чорнобривці полум’яним цвітом окреслили контур хати поета — спаленого Літературно-меморіального музею.

Читали і власні вірші, і Володимира Затуливітра, і твори, присвячені йому, Алла Дебелюк, Ольга Павлюк, Наталка Поклад, Юрко Бойко, Володимир Мордань, Микола Пшеничний, Микола Шамрай, Анатолій Мойсеєнко, Василь Довжик. Начальник райвідділу освіти Ірина Погорелко розповіла про шкільні літературні свята Володимира Затуливітра, про те, що поет знайий на Канівщині, бо вірші його вивчають школярі на уроках рідного краю.

Директор Національного Шевченкового заповідника Мар’ян Піняк розповів про запланований музей літератури Канівщини, де експозиція про Володимира Затули-

вітра займатиме почесне місце. Ректор Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука академік Володимир Ляхощкий запропонував допомогу в оформленні літературних експозицій Затуливітра. Галина Михайленко розповіла про власні творчі плани, до яких належить і продовження передачі про Володимира Затуливітра, і фільм про Бучак та інші визначні місця Канівщини. Аспірантки Тетяна Чепурняк та Юлія Мендель повідомили про свої напрацювання з дослідження творчості поета. Про проблеми із виданням книжок розповів художник-оформлювач і видавець Олег Коспа. А народний художник Микола Стратілат наголосив, як пасують довженківські архетипи, якими проліюстрована “Чаша жертвна”, до глибинно українських Затуливітрових поезій.

Ніла Підпала — культуролог, лауреат премії Олени Пчілки та Олеси Гірники, постійний автор сторінки читань “Незабутні”, цього разу підготувала цікавий матеріал про творчість поета із Сумщини Анатолія Тарана.

Художник із Великої Писарівки

Микола Нечвоглед подарував музею свою картину “Останнє прис-танище Володимира Затуливітра”, роботу над якою розпочав на Шостих читаннях минулого року.

Як завжди, про найбільочіші питання Канівщини і всієї України говорив відомий краєзнавець Михайло Іщенко.

Підсумок підбила вчителька Гришинецького НВК Тетяна Фурса: “Всі ви — такі мудрі, талановиті, національно свідомі, патріотично налаштовані, як приємно і цікаво вас слухати! Тому йдіть до нас у школи, до молоді! Ось де ви разом із Володимиром Затуливітром найпотрібніші!”

Порадував усіх юний кобзар — учень школи імені Миколи Лисенка Данило Мельник. Постійні учасники запам’ятали з попередніх читань талановитого хлопчика, за яким його батько носив важку бандуру. Тепер міцний парубок із чудовим голосом вищий за батька, але так само гарно співає пісні й народні думи. Канівський ансамбль “Здоровенькі були” під керівництвом скрипаля Петра Шевченка втішив душу українськими піснями.

Та найбільша радість була ще попереду, у четвертій дії Читань, коли ми традиційно покладали пучки калини від Володимира Затуливітра до ніг великого Кобзаря. А дісталися ми на Тарасову гору вже ввечері. І застали там багато молоді з християнського молодіжного табору. Звучали і молитви, і пісні на слова Кобзаря. Наш Микола Мошик, істинний козак, миттю розкохлив свою бандуру. Як потужно, соковито і свіжо прозвучало “Реве та стогне...” у виконанні молодих голосів.

А мені тихо палахкотів серед прив’язаних троянд вогонь лампадки на могилі Володі на Козацькому шпилі на тім боці Канівського моря.

“Учимося вимовляти імена”, — цей рядок з вірша Затуливітра саме тоді і пригадався. Адже стільки ще імен саможертвних борців за свободу, істинних поетів не ввійшли у свідомість народу, не стали нашою дією пам’яттю, живою водою життя.

НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ УКРАЇНИ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА 2010 РОКУ

Комітет з Національної премії України імені Тараса Шевченка повідомляє, що з 1 серпня до 1 листопада проводиться прийом творів і робіт на здобуття Національної премії 2010 року.

На здобуття найвищої в Україні премії в галузі культури, літератури і мистецтва, публіцистики і документалістики представляють нові, оригінальні твори і роботи, опубліковані (оприлюднені) у завершеному вигляді протягом останніх п’яти років.

Представлення творів і робіт проводиться Міністерством культури і туризму України, Національною академією наук України, Академією мистецтв України, творчими спілками, літературно-мистецькими об’єднаннями.

Подання на здобуття Національної премії 2010 року Комітет приймає за адресою: 01001, вул. Прорізна, 2, м. Київ-1.

Довідки за тел. (044) 226-32-23.

Комітет з Національної премії України імені Тараса Шевченка

НА ЗДОБУТТЯ МІЖНАРОДНОЇ ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ОЛЕНИ ТЕЛІГИ

Всеукраїнське жіноче товариство імені Олени Теліги та Комітет фундаторів Міжнародної літературно-мистецької премії імені Олени Теліги повідомляють, що з 21 липня до 21 серпня 2009 року оголошено висунення творів на здобуття цієї премії.

Премію заснувало Всеукраїнське жіноче товариство імені Олени Теліги для вшанування пам’яті видатної поетеси-патріотки та відзначення творчості відомих українських письменників, діячів культури й мистецтва за високоталановиті твори, у яких художніми засобами відтворено духовний світ українців, саму Україну, її історію й сучасність, високі гуманістичні ідеали.

Кандидатури на здобуття Міжнародної літературно-мистецької премії імені Олени Теліги можуть подавати обласні осередки товариства імені Олени Теліги, Провід товариства, відповідні кафедри університетів, редакції літературно-мистецьких видань, творчі спілки та їхні обласні відділення, а також Комітет фундаторів премії.

До подання на здобуття премії слід додати три примірники книжок (для письменників), репродукції картин, слайди, буклети (для художників), аудіозаписи, відеозаписи (для музикантів, композиторів, артистів), а також оригінали чи ксерокопії публікацій, у яких дано професійну оцінку тим високохудожнім творам літератури і мистецтва, що висунуті на здобуття премії.

Документи треба подавати на адресу: Всеукраїнське жіноче товариство імені Олени Теліги, вул. Івана Мазепи, 6, м. Київ 01010.

Телефон для довідок: (044) 280-16-75

Журі конкурсу на здобуття премії імені Олени Теліги

Ніна ГНАТЮК

Миколу Холодного знаю ще з тих пір, як поет у сімдесятих роках переїхав до Вінниці і працював в обласному краєзнавчому музеї. Під час службового відрядження був у Ямполі. Дізнавшись, що я працюю в редакції районної газети і перебуваю у відпустці по догляду за малою дитиною, завітав до мене додому. Зрозуміло, було не до довгих розмов — саме прала гору пелюшок. Але вірші його запам’ятала назавжди:

Мати в льолю білу
хату одяга.
Сонце стало біля
і допомага.

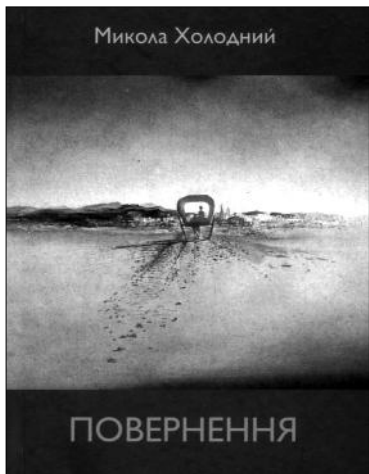
Або ще:
Ой була в лелеки
хата яворова.
Та спилили люди
явора на дрова.

Як палало мертве
яворове тіло —
із очей лелечих
дві сльози злетіло.

Не згадаю в деталях тієї нашої першої розмови, але назавжди запам’яталася його характерна зовнішність і вірші. Метафоричні, гострі, несподівані. Недарма вони десятиліттями були під забороною радянської цензури і зберігалися в схронах КДБ, а люди знали їх напам’ять і передавали з уст в уста

30 липня цьому яскравому представникові покоління поетів-шістдесятників виповнилося б 70. Ювілей припав на відпускний період, тому залишився непоміченим ні літературною громадськістю, ні багатьма виданнями. А жаль — постань колоритна, хоч дуже складна і суперечлива, що ввібрала в себе усі полини тих часів, коли

ПОВЕРНЕННЯ МИКОЛИ ХОЛОДНОГО

були і переслідування, доноси, арешти, виселення, стукацтво, конфіскації творів, замовчування справді талановитих творів і лауреатські звання, щедри гонорари за посередні книжки.

“Я народжусь, коли помру”, — написав Микола Холодний в одному з віршів. І підтвердженням цих рядків є вихід у видавництві “Факт” посмертної збірки його віршів “Повернення”.

У передмові Павло Вольвач пише не лише про понівечену поетову долю, а й про його місце в літературі. Ще далекого 1966-го Іван Дзюба називав Миколу Холодного одним з провідних українських поетів “нової хвилі”, автора з “неспримною, часто потрясаючою метафоричністю”, ставив його в один ряд з найяскравішими шістдесятниками — Миколою Вінграновським, Іваном Драчем, Василем Голобородьком.

Глибокий ліризм і злива метафор, а з ними — іронічність, епатаж, парадоксальність, змішування різних пластів мови, коли несподівана кінцівка вірша серед ліричного тону вигулькне, як дельфін у морі. Все це — Микола Холодний. Можна лише пожалкувати, що він за нез’ясованих обставин помер у містечку Острів на Чернігівщині 2006 року. Там був його останній прихисток.

Читаю збірку “Повернення”, і за бортом свідомості залишається земне життя блудного сина епохи, який може комусь подобатися або не подобатися. А ти потрапляєш у полон віршів, на які всі ми були обікрадені: лише через 50 років вони з’явилися друком. І починаєш усвідомлювати “як війна вечереяла серцями, що жито сіяли”. Або щемлива “Балада про чорну птицю” — реквієм загблим в Голодомор. І написано це не 2009-го, а далекого 1963-го.

За такими віршами, як “Має дядько заводи і фабрики”, “Собаки”, “Привид”, можна знімати короткометражні фільми, настільки ці вірші образні, виразні, сюжетно-промовисті. Можна зняти фільм і за його віршем-трагедією на одну дію “Промова Миколи Холодного у Спільці письменників України на урочистій вечері з нагоди його смерті”.

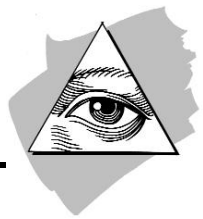
У збірці чимало віршів, написаних наче сьогодні, хоч під ними дають сорокарічню давність: “Іноземець”, “На Шевченковій могилі 1914 року”, “П’ять бажань патріота, або Інтернаціонал наживоріт”, “Глухонімі”, “Товаришам з тюрми”, “Молодого Франка (у сьогочасці)”. Ці та

інші поезії достукуються до нашого розуму і серця, щоб не прогавити незалежності України, знову не потрапити під імперський чобіт.

У вірші “Вмирають поети”, написаному на смерть Володимира Сосюри, М. Холодний іронічно констатував: “Поетів не стане завтра — залишаться члени Спілки”. А й справді, нинішній час аж ніяк не сприяє розквіту літератури, культури поезії. Суспільство споживацтва, насолод, насильства аж ніяк не спонукає до того, щоб дитина змалку розвивала творчі здібності, любила музику, обожнювала красу. Ви пам’ятаєте вечір поезії в Палаці “України” чи в “Палаці спорту”? Навіть Будинку вчителя не завжди заповнений на літературних вечорах. А наклади книжок, а обрізані і вкрай бідні шкільні програми з літератури!

Та все ж забути, репресовані поети повертаються. І підтвердження цьому — нова збірка Миколи Холодного.

— **Костянтин Меркурійовичу, на Вашу думку, за нинішній стан держави несе відповідальність лише її політична еліта, чи також наукова, мистецька? Як Ви оцінюєте українську еліту та коли прогнозуєте появу такої, за яку українцям не буде соромно?**

— Вважаю, що така еліта в Україні вже є, була вона й раніше. Все-таки в нас була наша, українська шляхта, шляхетна інтелігенція. Це, скажімо, такі сім'ї, як Косачі, Рильські. Погляньте: Володимир Вернадський під час громадянської війни створив у Полтаві гурток, де люди збиралися й обговорювали питання суто наукові — екологічні, філософські, культурологічні. Тому й нині у нас є справді шляхетні люди, інтелігенти, яких із повним правом можна назвати елітою.

Працюючи в Академії наук вже майже 60 років, я бачив багато справжньої еліти. Це академіки Усов, Беліцер, Білецький, Рильський, Тичина, Бажан, Анатичук, Комісаренко, звичайно ж, Патони — Євген Оскарович і Борис Євгенович.

Річ в іншому. Наша нація досить освічена, але політично незріла. Влада повинна рахуватися з елітою, спиратися на неї, прислухатися до її думки. А саме цього не відбувається.

У чому найбільше лихо сучасної влади, на мій погляд? По-перше, у нас нема продуманої кадрової політики. Тому бачимо, кого призначають міністрами, кого лідери партій заносять у списки майбутніх народних депутатів... Чому ж вони не беруть справді шляхетних людей у Верховну Раду?

По-друге, брак пріоритетів. Усі наші політики й державні діячі хапаються відразу за все. А має бути, передусім, пріоритет. Для розв'язання одних питань є прем'єр-міністр, інших — віцепрем'єр, конкретні міністри тощо.

Що таке пріоритет? Наприклад, президент має розуміти, що є два пріоритети в українському суспільстві, принаймні, повинно бути. І весь час це підкреслювати і робити все, аби ці пріоритетні питання розв'язувати якомога швидше і якісніше. На мій погляд, це наука й аграрний сектор.

Якщо в Україні буде лад у науковому й аграрному секторах, то країна зможе спокійно жити. Чому? Бо науковий сектор зумовлює і забезпечує нормальний розвиток будь-якої галузі. Якщо в нас належна фізична, математична науки, механіка, то й сучасне машинобудування, авіабудування, суднобудування. Якщо в нас розвинена хімія, то можемо мати і хімічну промисловість на належному рівні. Якщо в нас справді розвинена біологія, то все буде гаразд із сільським господарством, здоров'ям людей і з охороною довкілля. Саме біологія забезпечує ці сектори.

А політологія: у нас же неграмотні політики! Якщо це справжня наука, якщо це аналіз явищ і подій, наука, яка створює певні вимоги до політики, формує етичний, моральний бік політичної діяльності, то її треба навчатися. Я пропонував би починати діяльність будь-якої Верховної Ради з прочитання хоч п'яти—десяти лекцій з політології. Можливо, навіть треба підготувати брошуру і роздати народним обранцям. Їх треба вчити.

— **У кращому випадку депутати наймають політтехнологів, які нібито вчилися. Але і їх вони рідко слухають.**

— Річ у тому, що перед політтехнологами треба теж уміти поставити завдання. Треба мати елементарну політичну грамотність. А якщо її нема, то політик не може ставити завдання своїм помічникам. А якщо й помічники такі самі неосвічені? Отже, політичну сферу має складати еліта.

КОСТЯНТИН СИТНИК:

«ФУНДАМЕНТАЛЬНА НАУКА — ЦЕ ПОКАЗНИК ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ, СВІДОМОСТІ СУСПІЛЬСТВА»

Про українську еліту та пріоритети держави, проблеми освіти й екології, науки і суспільства — у розмові з академіком НАНУ, Почесним директором Інституту ботаніки ім. М. Холодного НАН України Костянтином СИТНИКОМ.

Чого найбільш не вистачає в нашій країні? Законослухняності й контролю за виконанням законів. І це стосується не лише прокуратури й правоохоронних органів. Кожен великий і маленький начальник повинен організувати контроль за виконанням державних рішень і власних розпоряджень. І сам бути законослухняним.

— **Має бути відповідний менеджмент...**

— Так, але цього потрібно вчитися. Тому в нас уже є еліта, просто треба дослухатися до неї й спиратися на неї. Кожен міністр наступного дня після призначення повинен зустрітися з найкращими науковцями галузі й порадитися з ними. Адже в нас шість(!) академій наук. Отже, за наявності шести академій, 200—300 наукових інститутів, понад 200 університетів (найдіше в Європі!), як можна говорити про брак еліти?

Але якщо владі в державі не потрібні вчені, вона до них не звертається, немає попиту на науку (навіть коли Академія наук пише листи до Кабінету Міністрів, то рідко отримує відповідь), то за такого ставлення до еліти як можна очікувати від влади шляхетності? При владі мають бути найкращі сини і доньки нашого народу. Вибачте за пафос, але це справді повинно бути так. На жаль, нашим керівникам часом бракує навіть загальної культури, вже не кажу про ерудованість, постійну самоосвіту, знання іноземних мов... Це ж ненормально! Відповідно, планка вимогливості опускається і в підлеглих.

— **Ви згадали про пріоритет аграрної галузі...**

— Вважаю, що якщо в нас буде на столі, а ми ще й можемо продавати екологічно чисту сільськогосподарську продукцію в інші країни, то це наша перевага, яку слід розвивати.

Але для аграрної сфери потрібно мати не лише аграрну науку. Потрібна хімічна наука і виробництво добрив. Галузь машинобудування має забезпечити найкращі українські комбайни і трактори. Ми ж змогли зробити найкращі ракети, найкращі літаки і танки. Чому ж не можемо мати найкращого трактора, а змушені купувати техніку за кордоном? Це треба запитати у наших конструкторів, і вони зроблять, адже й не таке робили.

— **А тепер запитання, пов'язане з нинішньою фінансово-економічною кризою. Таке враження, що люди не бажають розуміти суті цієї кризи, змінювати спосіб життя. Замість схаменутися і зменшити споживання, берегти природу й ресурси, більшість просто очікує, коли знову можна буде брати кредити, а підприємці сподіваються на чергове зростання попиту, аби відновити і далі нарощувати виробництво. Чи не вважаєте, що людуству пора йти іншим шляхом? Адже економічне зростання можуть дати наукоємні виробництва, які займаються, скажімо, енергозбереженням, освоєнням космосу, Світового океану.**

— Це не економічне, а моральне питання. Ми створили в сус-

пільстві споживацьке світосприйняття, коли люди вважають шанованими тих, хто має найсучасніший мерседес, вишуканий одяг, кількаповерхову дачу. Відсутність поваги до природи, людей, мистецтва, книжок, фізкультури — проблема споживацької моралі й браку відповідної освіти. Це знову вказує на потребу державного пріоритету науки й освіти. Міністерство науки і освіти має організувати роботу з вчителями, постійно допомагати їм підвищувати рівень. Працювати над тим, аби школа стала іншою, взявши найкраще з того, що було в радянській школі.

Ще одна важлива проблема нашої країни — екологічна неосвіченість.

— **Саме хотів запитати про зв'язок екології з аграрним сектором. І якщо нині вплив економічної кризи позитивно відбився на екологічній ситуації в Україні, то слід очікувати, що криза незабаром мине. Як би Ви оцінили стан України на екологічній шкалі серед інших країн?**

— Країна, де дуже хвибує загальна культура, не може мати високої екологічної культури. Навіть брак побутової культури — спочатку в дитини, а потім у дорослого — заважає людині стати екологічно

і зоологія, гідробіологія, не можуть не розвиватися в будь-якій ситуації. Адже сюди йдуть одержимі люди. Як правило, це захоплення у них починалося ще в дитинстві — в гуртках і на станціях юних натуралістів. Це люди настільки віддані науці, що навіть якщо їм не платитимуть зарплату, вони працюватимуть. Наука так само, як література і мистецтво, насамперед — саможертвність.

Кожен завідувач відділу інституту — це особистість. Усі вони — члени-кореспонденти Академії наук або професори. Вчені щороку виїжджають в експедиції — в гори, степи, болота, ліси.

Пам'ятаю двох жінок — професора Єлизавету Брадів і професора Ганну Бачуріну. Дві тендітні жінки, які їздили вивчати болота України. Які ж вони були відважні, одержимі цими дослідженнями!

Безперечно, для нинішніх досліджень потрібно мати відповідні прилади. Якщо ж цих приладів немає (вони коштують іноді до мільйона гривень), то через неналежну оснащеність відстаємо від ботанічної науки світу, оскільки майже не вивчаємо види на рівні ДНК.

Нині для роботи біохіміків, цитологів, генетиків потрібне дуже дороге обладнання. Слід вивчати генетику, модифіковані рослини,

адано їдливості. В їдливості.

ві, але якщо є хоч би один факт, що свідчить, наприклад, про те, що цей трансгенний вид може викликати алергію чи інші захворювання, то варто знати, чи ГМО є в продукті, чи немає. Для цього, знову-таки, треба мати сучасні лабораторії. Адже кожна людина має право вибору — купувати продукти з ГМО чи без них. Тому потрібно обов'язково вказувати інформацію на етикетках, і держава має це забезпечити.

— **А з точки зору ботанічної науки, чи вдасться за неконтрольованого поширення генетично модифікованих організмів зберегти на Землі чистоту видів?**

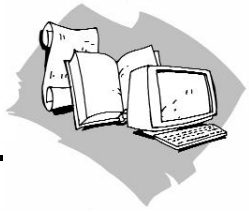
— Це одна з основних проблем. Створення ГМО має екологічне значення, оскільки починається природне запліднення, привнесення генів через звичайне схрещування. Через це нам потрібно вести підготовку агрономів. Нині українські ботаніки й генетики достатньо грамотні, щоб перевчити населення і підготувати його до сприйняття таких нововведень. Потрібно підвищувати рівень селекції й генетики в Україні. Варто зазначити, що найліпші генетики в СРСР були саме в Україні. Біда в тому, що системної уваги держави до розвитку науки немає.

— **Це, передусім, проблема недостатнього фінансування?**

— Звичайно, не можна розвивати фундаментальну науку за мізерні гроші. Фундаментальні дослідження потребують великих бюджетних коштів. Якщо держава зацікавлена у розв'язанні якоїсь прикладної проблеми, то вона може допомогти бюджетними коштами інститутів. Але, як правило, більшість програм, над якими працюють галузеві інститути, вони мають вести за власний рахунок: повинні розробляти такі технології, інновації, які негайно підуть у промисловість, а промисловість, зацікавлена в інноваціях, повинна вкладати достатні кошти в прикладну науку.

Фундаментальна наука, як і, скажімо, оперна музика, — це показник загальної культури, свідомості суспільства. Вона має забезпечувати потреби суспільства, створювати основу на майбутнє.

Спілкувався
Богдан ОЛЕКСЮК

“Найвище керівництво України мусить покласти край антиукраїнським вибрикам на теренах держави”.

«ЧИСТІША ВІД СЛЬОЗИ ВОНА ХАЙ БУДЕ...»

Фото Ксенії Гладішевої

Олександр ПОНОМАРІВ, доктор філологічних наук, професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

“Боляче спостерігати, як, попри голосну, безкінечну й пустопорожню балаканину про наймилозвучнішу в світі калинову і солов’їну українську мову, вона вперто, невпинно і невідворотно витісняється з усіх сфер життя, починаючи від вулиць, магазинів, навчальних закладів, спорту, медицини, газет і телебачення і закінчуючи науковими інститутами, комп’ютерами, високими технологіями... та що там говорити про високі технології, коли люди в селах..., навіть молодь сьогодні стали соромитися розмовляти українською мовою”. Цю похмуру цитату я навіз з опусу Василя Трубая “Унадився журавель до бабиних конопель” (“Слово Просвіти”, ч. 28, 16—22 липня 2009). Багато в чому автор, на превеликий жаль, має рацію. У жовтні цього року відзначатимемо 20-ту річницю відтоді, як був прийнятий закон про державність української мови. А ми не лише стоїмо на місці, а в багатьох випадках навіть відступили назад у відродженні нашої мови.

Українські владці не тільки не підхопили пориву громадян нашої країни кінця 80-х—початку 90-х років минулого століття, коли розмовляли українською мовою знову стало престижно, коли вона залунала на вулицях навіть південних і східних міст України, коли в різних установах і організаціях, на підприємствах створювали курси для вивчення української мови, коли ця мова в багатьох її носіїв з пасивного вжитку почала переходити в активний. Здавалося, нарешті, закінчилися поневіряння нашої мови на її споконвічній землі. Та ба!

Діжкою брудної холодної рідини на паростки відродження української мови стала “тронна” промова Л. Кучми 1994 року, в якій він (з напучувань малинковичів, табачників та інших українофобів) пообіцяв зробити російську мову другою державною чи офіційною, бо українська ідея, мовляв, не спрацювала. Після Помаранчевої революції, коли майже всі знову заговорили українською мовою, настало ще одне розчарування. Бандитів не посадили у в’язниці (як було обіцяно), а заходилися нагороджувати орденами й медалями. На посади голів обласних та районних адміністрацій попризначали людей, які не знають української мови або не бажають нею розмовляти. У вищих навчальних закладах здебільшого досі викладають російською мовою. Навіть у Київському національному політехнічному університеті на викладання українською перейшли тільки окремі (вельми нечисленні) викладачі.

А як можна українізувати спорт, коли й в українських школах уроки фізкультури досі ведуть не українською мовою? Не кажу вже про відданий на поталу антиукраїнським силам інформаційний простір, про занедбане

українське книговидавництво і ще багато про що. В Україні депутати окремих місцевих рад можуть виступати з “науковими” доповідями про шкідливість вивчення української мови (Севастополь), про потребу звузити мережу українських шкіл (Донецьк). Депутат Верховної Ради, який і депутатом не може бути, бо не володіє державною мовою, від імени фракції Партії регіонів вимагає усунути з посади міністра освіти й науки Івана Вакарчука, видатного вченого, за націоналізм. Войовничий українофоб Д. Табачник не один рік був віце-прем’єром з гуманітарних питань.

Тож як за таких умов може розвиватися українська мова? Можливо, Василь Трубай для виправлення ситуації в Україні вимагає від Президента, Уряду й Верховної Ради домогтися виконання ст. 10 Конституції України та Ухвали Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року? Можливо, найвище керівництво України мусить покласти край антиукраїнським вибрикам на теренах держави, і тоді українці зрештою повернуться до рідної мови, від якої їх відлучали впродовж десятиліть і століть? Ні, п. Трубай має набагато простіший припис. На його думку, “треба повернутися до простих людей-мовотворців і не боятися узаконювати, затверджувати, вносити у словники ту мову, якою споконвіку балакали, балакають і балакатимуть наші люди”. Автор опусу картає вчителів, які хочуть навчити дітей досконалої української літературної мови, зневажає мовознавців, які “бездумно зараховують до суржику багато з того, що є нашим стародавнім, рідним”.

І що ж воно таке, оте “стародавнє й рідне”, оті “рідні, ключові слова”, оті пагінці, які начебто роблять нашу мову “гнучкою, барвистою, розкішною”? Виявляється, аби українці не соромилися розмовляти українською мовою, треба казати **врем’я** (а не **час**), **гѣрод** (а не **місто**), **кожана** (а не **шкіряна**) куртка, **красити** (а не **фарбувати**), **криша** (а не **дах**), **лавка** (а не **крамниця**, **магазин**), **ложити** (а не **класти**), **лучче** (а не **ліпше**, **краще**), **нада** (а не **треба**, **потрібно**, **належить**), **оба** (а не **обидва**), **пожар** (а не **пожежа**), **помнити** (а не **пам’ятати**), **пѣняв** (а не **зрозумів**, **збагнув**, **утямив**), **потѣм** (а не **потім**, **потому**), **родители** (а не **батьки**), **самольот** (а не **літак**), **тоска** (а не **сум**, **туга**, **журба**) тощо.

Наведені слова можна поділити на кілька груп. До першої належать **врем’я**, **кожаний**, **гѣрод**, **родители**, **лавка**, **самольот**. **Врем’я** — застаріле запозичення зі старослов’янської мови, яка на сучасну українську літературну мову справила дуже малий вплив. Тому замість **врем’я** тепер ми, як і майже всі слов’яни, вживаємо **час**. Слово **врем’я** залишилося в іронічному вислові **во врем’я оно** “за давніх часів”. **Гѣрод** — застарілий синонім слова **місто** (назва великого населеного пункту). Коли Г. Сковорода писав свій вірш “Всякому городу нрав і права”, тоді нова українська літературна мова тільки формувалася. У процесі лексичного відбору перемогло слово **місто**, тож тепер немає потреби міняти лексичні норми. Те саме можна сказати й про **кожу**, **кожаний**. За часів Кирила (Микити) Кожум’яки це поняття звали **кожа**, а в сучасній мові воно позначається лексемою **шкіра**, тому й **куртка шкіряна**, а не **кожана**. В українській, як і в будь-якій мові, одні слова виходять з ужитку, а інші приходять їм на зміну. Кажемо ж ми тепер **чоки**, а не **ланити**, і наша мова від цього не стає біднішою.

Буває, що те саме слово в споріднених мовах позначає різні поняття. За **лавкою** в українській мові закріпилося значення “дошка на стояках для сидіння, ослін”, тож навряд чи її треба вживати ще й замість слів **крамниця**, **магазин**. **Родители** давно вишло з ужитку. Слово **батько** в множині має три значення: **батьки** “чоловіки стосовно до своїх дітей; батько й мати, предки”. **Батьки** в сенсі **батько** й **мати** використовуємо не тому, що дітей “народжують двоє батьків, а не батько та мати” (як розумує п. Трубай), а внаслідок спільного семантичного розвитку лексики в кількох індоєвропейських мовах. Наприклад, у латинській мові **pater** “батько” в множині **patres** має ті самі значення, що й наше **батьки**. Такий самий розвиток значень

відбувся й у деяких сучасних романських мовах, зокрема в іспанській (**padres**). **Самольот** уживалося в 20-х роках минулого століття, але оскільки воно суперечило фонетичним законам нашої мови, то було замінено словом **літак**.

У другу групу входять слова **красити**, **криша**, **лучче**, **пожар**. Їх ніхто не викидав з української мови. Але **красити** і **фарбувати**, **криша** і **дах**, **лучче** і **краще** (ліпше), **пожар** і **пожежа** є не синонімами, а дублетами, тобто словами, що не відрізняються ні відтінками значення, ні емоційно-експресивним забарвленням. У такому разі одне з них стає рідше вживаним. Щодо частоти використання на перші місця вийшли **фарбувати**, **дах**, **краще** (ліпше), **пожежа**. Неукраїнськість походження окремих лексем не надає їм від’ємної характеристики. Українська мова засвоїла чимало чужих слів, які ввійшли до її основного лексичного фонду.

Ми ж не будемо виправляти в Т. Шевченка “Думи мої, думи мої, Лихо мені з вами! Нащо стали на **папері** Сумними рядами?” слово німецького походження **папір** на **бумагу**. І взагалі, коли ділити слова на “гарні” та “погані” за їхнім походженням, то тоді треба по-викидати більшість наших особових імен і позаміняти їх українськими відповідниками. У такому разі в нас були б не **Петро Вікторович** чи **Галина Карпівна**, а **Камінь Переможцевич** і **Тиша Плодівна**; сам **Василь Трубай** був би **Цар Трубай**. Із пари українських слів **пожежа** й **пожар** перше нейтральне, використовуване в усіх стилях мови, а **пожар** став рідше вживаним поетичним синонімом. Через те й читаємо, скажімо, в І. Франка: “Чом твої очі сяють тим **чаром** (а не **жаром**, як думає В. Трубай,)”, Що то запалює серце **пожаром**”.

Третю групу складають слова, що їх п. Трубай вважає особливо цінними для української мови — **нада**, **помнити**, **пѣняв**, **потѣм**, **ложити**. Бо так балакають знайомі Василеві Трубаю тітки. Цю низку “народних перлин” можу доповнити ще такими: **гѣрбуз**, **кирпич**, **лук**, **мел**, **ніззя**, **сичас** (останнє я чув не від якоїсь там тітки, а від одного телевізійного начальника). У моєму дитинстві, коли російщення ще не сягнуло таких висот, як тепер, сільські тітки й дядьки замість цього непотребу вживали нормальних українських слів — **треба**, **пам’ятати**, **зрозумів** (**збагнув**, **утямив**, **розкумекав**), **потім** (**потому**), **класти**, **кавун**, **цегла**, **цибуля**, **крейда**, **не можна**, **зараз**.

Щоб переконати читача в неабиякій цінності наведених “перлин”, В. Трубай удається до гідних подиву етимологій. Начебто, **принадливий**, **унадитися**, **принада** походять від слова **нада**. Чому дівчина принадлива? “Бо вона мені **нада**”, — переможно вигукне новоспечений етимолог. Насправді перелічені слова є похідними від дієслова **надати** “вбити, приманювати; ловити вудкою”. А специфічно російське **надо** (**надоть**, **надобно**), відсутнє в решті слов’янських мов, до цього словотвірного гнізда не належить. Ще фантастичніша авторова етимологія слова **криша**. Воно мовбито пов’язане зі словом **крити** (це справді так), а далі (не лякайтеся, шановний читачу!) зі словами **кревний**, **кров**: “**Криша** — це споруда, під якою жили люди, рідні по крові, кревні люди, родичі”. Отакої! **Крити** і **кров** пов’язані між собою за тією логікою, згідно з якою, коли на городі бузина, то в Києві обов’язково мусить бути дядько (див. Етимологічний словник української мови. — К., 1989. — Т.3. — С. 95, 99 — 100).

Слово **поняття** походить від рідковживаного в сучасній мові дієслова **понімати** (доконаний вид — **пойняти**) “ловити, схоплювати, охоплювати; йняти віру”; прикметник від нього не **понятійний**, а **поняттєвий**. Ця лексема не має великого словотвірного гнізда. Рос. **понятливий** по-нашому **тямущий**, **кмітливий**; рос. **я не имею понятия** (о чьом-то) — укр. **я не маю уявлення** (про щось); рос. **пѣнять** — **зрозуміти**, **збагнути**, **утямити**; отже, **поняв** це яскраво виражений невмотивований російнізм. Числівник **оба** — галицький діалектизм, якому в літературній мові відповідає **обидва** (род. відм. **обох**, а не **обидвох**, як кажуть окремі мовці). Коли вперше залунала чудова пісня О. Білаша на

слова Д. Павличка “Два кольори”, багато хто з наддніпрянців слова **оба** не сприймав, але згодом до нього звикли. Проте це аж ніяк не означає, що **оба** конче потрібно вводити в літературну мову. Малопоширені в нашій мові слова **тоска**, **тоскний** навряд чи можуть збагатити групу лексичних позначень цих понять: **туга**, **журба**, **зажура**, **нудьга**, **сум** тощо та похідних від них. Тож нема чого журитися за **тоскою**.

В. Трубай часто вживає лексему **калька**. Але серед перелічених слів немає жодної кальки. Бо **калька** — це запозичення не слова, а його структури і наповнення її власними первніями. Наприклад, **півострів** — калька з нім. Halbinsel (від halb “наполовину” та Insel “острів”); **п’ятирічка** — калька з рос. **пятилетка**. Кальки можуть збагачувати мову (як наведені зразки), а можуть засмічувати її: **центробіжний** — непотрібна калька з рос. **центробежный**, бо маємо власне **відцентровий**.

У своєму опусі В. Трубай картає візантійських попів, що зіпсували нас християнством; закидає С. Караванському те, що він обстоює наголос на першому складі в слові **пѣдушка** (“аби не так, як у Росії!”). Однак має рацію саме С. Караванський. Наголос на першому складі в цьому слові — єдиний у словнику за редакцією Б. Грінченка. Цей наголос зник у часи зближення мов. У Словнику української мови (т. 6, с. 763) слово подано з наголосом на другому складі, але ілюстрація з твору Тараса Шевченка свідчить про те, що й наш великий поет наголошував на першому складі: “Часом сонна розмовляє. **Пѣдушку** цілує”.

Та найбільше дістається від п. Трубая “ортодоксам-мовознавцям”, які обстоюють “прокип’ячену мову”, нав’язують людям “висушені й передерті на жорнах мовних інститутів слова й звороти”, пропускають їх “через псевдонаукове решето”, “своєю дивною любов’ю до мови підсвідомо **наносять** їй величезної **шкоди**”. Така зневага до людей, що присвятили життя обороні й розвитку української мови, не робить честі авторові наведених висловлювань. До речі, **наносити** можна позначки на мапу, фарбу на якусь поверхню, сміття в хату і под. А **шкоди завдають**.

У цих випадках проти мовознавців і всіх, хто обстоює культуру української мови, впадає в око ланцюг звинувачень одного кшталту: нібито для мовознавців “калька з російської — це як вирок; аби лиш воно не було схоже на російське; щоб відрізнялося від російського; русизми — знищити; аби лише подалі від Москви; нехай гірше, аби інше”. За такі звинувачення в 30-х роках минулого століття більшовицький режим знищував мовознавців морально й фізично, а в 60-х—70-х за це людей виганяли з роботи, понижували в посадах, карали як інакодумців.

Матеріал В. Трубая запорує до полеміки. Про що ж полемізувати? Лексичні, як і інші, норми в нас давно усталені. Одним із мірил добору лексики для вживання в літературній мові були й лишається критерій оригінальності. Усі мови часом навіть відштовхуються одна від одної. Наприклад, у російській мові прикметник **большой**, а дієслово **увеличивать**, іменники **увеличение**, **увеличитель**, а в українській відповідно **великий**, але **збільшувати**, **збільшення**, **збільшувач**. У російській мові **глаз**, а обучение **заочное** (не **заглазное**); в українській мові є **образ**, але немає **образовувати**, маємо на-томість **утворювати** і т.д.

Вибір оригінальної лексики — природний процес у кожній мові. На жаль, тепер у нас в усному мовленні, а відтак і на письмі трапляється чимало мовних помилок, спричинених нерозрізненням українських і російських лексичних засобів. Усі оті **виключення**, **плотини**, **поступлення**, **саме головне**, **по областях**, **в якості** (**когось**), **приймати участь** тощо — наслідок негативного впливу російської мови, бо в українській маємо — **виняток**, **гребля**, **надходження**, **найголовніше**, **по областях**, **як** (хтось), **брати участь**. Мову треба захищати від усіляких **рієлтерів**, **спічрайтерів** та (прости, Господи!) інших **мерчандайзерів**. І не влаштовувати штучних полемік, спрямованих на розхитування усталених норм.

Фото Ксенії Гладисшевої

«ЖАХІТТЯ УКРАЇНІЗАЦІЇ», або «МАЯ ТВАЯ НЕ ПАНИМАЙ»

Пропоную Вашій увазі відгук на публікацію Георгія Бурейка під назвою “Ой ти мова моя мила, чим ти владі не вгодила”, в “народній газеті” Дніпропетровщини “Зоря”, яка, на жаль, його не надрукувала (це не дивує, засновник газети — Дніпропетровська обласна рада, в якій верховодять Партія регіонів, комуністи і “Громада”).

Оскільки стаття Г. Бурейка була не стільки причиною, як приводом до розмови про деякі мовні проблеми сучасної України, сподіваюся, що мої міркування будуть цікаві читачам “Слова Просвіти”.

Євген ШУЛЬГА,
історик, м. Новомосковськ

Цілком поділяю головну, на мій погляд, думку статті Георгія Бурейка: “те, що прищеплюють з-під палиці, невідворотно викликає у будь-якої нормальної, незбоченої людини реакцію просто протилежну. А часом навіть і відразу, антипатію і ворожнечу”. Поділяю стурбованість з приводу намагань окремих політиканів використати мовні дискусії як знаряддя для розпалювання ворожнечі та провокування конфліктів.

У статті багато слухних думок, але, на жаль, не обійшлося і без кількох добрячих “ложок дьогтю”. Серед них — розповіді про “жахіття українізації”, з якими нібито доводиться стикатися ледь не на кожному кроці. Найбільше обурення “прогресивної громадськості”, здається, викликають мультимедіа “Ну, погоди!”, дубльований українською мовою, та міністр освіти, який, спілкуючись в Україні із земляками, послуговується (який жах!) лише українською мовою.

Я теж не в захваті від того, що деякі радянські фільми дублюють (не завжди вдало) українською. Дивився на таку “українізаційну” діяльність окремих “культурних” чиновників і згадуєш прислів’я: “Застав дурня Богу молитися, він і лоб розіб’є”. І добре, якщо тільки собі... Але чи варто ставити питання, що ро-

сійське кіно не можна дублювати “в принципі”, як таке, що “перекладу не підлягає”? Дехто вже добалакався до того, що для українців, мовляв, російська мова не іноземна. А яка? Друга рідна? Рідніша за рідну?..

Поцікавимося у росіян, які живуть у Росії: якою мовою для них є українська (білоруська, болгарська та інші слов’янські)? Відповідь одностороння: іноземною.

Подивіться, наприклад, сюжети про Україну в новинах російських телеканалів. Якщо в кадрі хтось розмовляє українською, то чуюмо закадровий переклад російською. І це ні в кого не викликає здивування чи обурення, і в Росії, й у нас сприймають, як цілком природне. Але коли УТ-1 у випусках новин дублює українською російськомовні інтерв’ю чи виступи, дехто з політиканів падає “на хвоста”, тупає ногами й істерично репетує про “насілственність українізації”. Чому одну й ту саму дію вважають у першому випадку нормальною, а в другому — неправильною?

Отже, на питання, чи можна перекладати російськомовні книжки і дублювати російські фільми українською, відповідаю: можна. І треба. А ось чи завжди варто це робити?

Як на мене, перекладати весь той літературно-мистецький секонд-хенд, який масово продукують віднедавна в Росії й завозять в Україну для “втюхування дурним хахлам” — це кидати гроші на вітер. Витрачати кошти,

час і зусилля багатьох освічених людей треба лише на переклад по-справжньому вартісних творів, яких, на жаль, дуже мало і в Москві, й у Голівуді.

Ми досі не маємо доступу до масиву світової інформації. Інколи і власне маємо в перекладі. Спробуйте знайти знаменитих “Козаків” Володимира Дахна рідною мовою — є тільки російськомовні варіанти. Людство створило стільки цінного, що для відтворення класичних творів українською знадобиться не один рік. Тож російські серіали справді можуть почекати.

Не поділяю й “праведного обурення” Дмитра Табачника, якого цитують у статті, з приводу того, що “пан міністр одного разу гордо заявив, що він “з усіма без винятку розмовляє лише по-українськи”. Йому і в голову не приходить, що інтелігентна людина завжди намагається спілкуватися мовою, рідною для співбесідника, прагне взагалі оволодіти якомога більшою кількістю іноземних мов, не говорячи вже про те, що російська є рідною для мільйонів співгромадян”.

Дозвольте поцікавитися: а якою мовою розмовляє міністр освіти Росії, наприклад, коли відвідує Калмикію чи Башкортостан? Та, напевне, рідною, російською. Це так само природно, як і те, що міністр освіти України спілкується в Україні українською. У Німеччині мешкає 2 мільйони 700 тисяч етнічних турків, які думають і розмовляють турецькою, але чомусь ніхто з них не вважає свого міністра освіти некультурним і неінтелігентним тільки тому, що він у Німеччині з усіма спілкується німецькою.

В Україні живуть представники понад 100 національностей. Уявімо, що кожен із них звернеться до міністра рідною мовою. Як тоді бути? Видатний український академік-східознавець Агатангел Кримський володів 60 мовами, але навіть він на місці міністра в більшості випадків виявив би “невихованість” і, за визначенням Дмитра Табачника, його можна було б вважати “напівінтелігентною” людиною.

До речі, коли я декому з таких “інтелігентних”, що бралися мене повчати, пропонував перейти на українську, вони чомусь дуже ображалися. Що, тільки українці зобов’язані бути “інтелігентними”, а на інших ця вимога не поширюється? Уже й теоретичне обґрунтування придумали: “добра чверть наших співвітчизників зі святим материнським молоком всотали уміння думати і висловлюватися **виключно по-російськи**”. Напевне, інші три чверті пили якесь інше, генно модифіковане молоко, оскільки “зобов’язані” мислити й висловлюватися не рідною, а іноземною навіть удома. На сході українці інколи нагадують Тарাপуньку і Штепселя в одній особі. Намагається такий бідолаха бути “інтелігентним” і спілкується то російською, то українською, то обома водночас. Сумне, скажу вам, видовище... Коли ж ми нарешті усвідомимо, що українець, який живе в Дніпропетровську і послуговується **виключно** українською мовою — це **нормально**! І що він — не “націоналіст”, не “бендеровець”, не “прийхав зі Львова”, не “напевне, вчитель”, а що він така сама звичайна людина, як і 115 мільйонів росіян, як мільярд 200 мільйонів китайців, які, мешкаючи в Росії чи Китаї, не знають жодної мови, окрім рідної.

То як знаходити спільну мову? Хто повинен переходити на мову співрозмовника? А чому не зробити простіше: українець розмовляє українською, росіянин — російською, розуміючи одне одного без перекладача. Маю на увазі звичайне спілкування в побуті, у тих сферах життя, які не регулюють норми законів. Чи не є це зразком справжньої, гармонійної, природної українсько-російської двомовності, оскільки вона базується на самоповазі (“я розмовляю своєю мовою”) і взаємоповазі (“ви говорите своєю мовою, однак я вас чудово розумію”). Про подібність трьох східнослов’янських мов стільки сказано й написано, що дивує, звідки беруться заяви окремих осіб: “гаваріте па-руські, я вас не панімаю”.

Треба поважати одне одного, і в нас ніколи не буде жодних міжнаціональних конфліктів і непорозумінь. А якщо хтось має намір і надалі клеїти з себе “чучку” з анекдотів — “Мая твая не панімай”, то, як кажуть у таких випадках: “Вибачайте, хлопці, бананів нема”.

ЗА ЩО ВБИВАЮТЬ НАШУ МОВУ

**Степан БОЙКО,
Роман ДЖАМАН,**
просвітяни

Зникає наша мова, зникає тихо, непомітно, катастрофічно — у незалежній Україні. Якийсь неприродний і дикий парадокс.

Хто і за що приготував таку жорстоку долю тобі, о наша мова? Що можемо ми зробити, щоб не пропала ти безслідно на Землі?

Що ж таке мова? Навіщо нам вона? Чи це просто звуки? Чи дана вона нам лише для спілкування, для передання певних звукових символів?

Якщо замислитись глибше над проблемою, то виявляється, не все так просто, як здається.

У матеріальному світі ніщо не випадкове, а все є наслідком причини зі світу помислів. Отже, так відбувається тому, що цього хтось захотів, йому навіщоось треба прадавню мову зруйнувати.

Яка ж вигода від того і кому?

У нашому розумінні мова — це набір звуків, що передаються від однієї людини іншій. Певна кількість звуків у певній послідовності символізує якийсь предмет чи дію. Той самий предмет різні народи називали по-різному, тобто звукокоряд інший. І все це — лише звуки, що нічого не несуть. Якби було так просто (у чому нас хочуть переконати), то нема жодної різниці — назвати стіл столом чи тейблом, а зошит — гефтом чи тетрадь. Лише ряд звуків зміниться, і більш нічого.

Насправді все набагато складніше. Звуки — це вібрація, яка несе вселенську інформацію, впливає на людину й викликає образи. Дво-трирічний дитині краще читати книжку без малюнків чи з малюнками, читати чи дивитися мультфільм? І чому? Тому, що образами й картинками людина сприймає світ. Про це є прислів’я: “Ліпше раз побачити, ніж сім разів почути”. Тож кожен звук несе певний образ-символ, світогляд, вічні істини буття.

Зросійщення, європеїзація, еміграція, окупація України в різні часи, відрижка ери індустріальної революції, особливо після Другої світової війни, штучне перемішування народів СРСР нищило нашу мову. Здатність українського народу протистояти вбивству мови в містах знизилася, хоч у селах мова вистояла і збереглася. Це дало змогу відновити нашу державність.

До смерті мови спричиняються залишки свідомості homo soveticus на наших теренах, брак фінансування української культури. Майже втрачений ефірний простір України, надлишок російськомовних видань, вплив “комерційної культури”, засилля російського капіталу, дія п’ятої колонії спричиняють повільну смерть української мови. Цьому протистоять свідомі українці, адже введення російської як другої державної буде початком кінця української мови в Україні. Численними указами Президент України В. Ющенко повертає нас до українізації (своєї історії), не порушуючи “Хартії народів”, за що вороги прагнули його фізично знищити. Він дає шанс нації вижити і самоствердитися у світовій спільноті.

Настане час, і держава Україна встановить йому пам’ятник.

Український кінофільм “Тіні забутих предків” отримав 40 світових нагород, деякі фільми Довженка забороняли, в Росії вони не пішли в прокат (мовна проблема). Талановитих українських співаків, акторів, письменників зараз не хочуть “розкручувати”, друкувати, а вони через українську мову більше знані в світі, ніж у Росії (Руслана, Ані Лорак). Колишній посол РФ В. Черномірдин за свою довгу каденцію в Україні не вивчив української мови. Чимало росіян не сприймають нашої культури, традицій, не хочуть адаптуватися до нашого суспільства, як інші меншини, що проживають в Україні. А ці аргументи загрожують нашому буттю і державі, спричиняють смерть нашої мови.

ХОЧУ ЧИТАТИ УКРАЇНСЬКОЮ

Йосиф СТРИЙСЬКИЙ,
м. Роздільна, Одеська обл.

Коли в Одесі хочу купити українську газету або журнал, то, звертаючись у газетні кіоски, яких у місті з півсотні, у відповідь чую: “Нету, не биває, ніхто не берьот”. Відповідаю: “Як можна взяти те, чого нема?” На це у відповідь буває: “Убійрайся вон отсюдова”. Люди до цього звикли, бо проблема з’явилася ще за часів президентства Кучми, коли нищили все українське.

Коли Роздільну відвідав Віктор Ющенко, я передав йому записку, що в Одеській області, за переписом населення 1989 року, ук-

раїнців мешкало 1 430 000, а росіян — 780 000. Сподівався, що він відповість, що видань українською і російською мовою має бути пропорційно до кількості населення. Натомість він відповів: “Знаєте, це міжнаціональна проблема”.

Така наша біда, і нема кому навіть поскаржитися.

Звертаюся до національно свідомих депутатів-українців. Ви люди небідні. Подайте іншим приклад конкретною справою: відкрийте в обласних центрах магазини з українською книжкою, пресою. Хоч по одному, але щоб продавцями були українські патріоти. Зробіть якісну рекламу, великий асортимент.

Я спробував отримувати книжки поштою з Києва, але мені, пенсіонерові, це не по кишені. І таких як я, хто хоче читати українськомовну пресу й сучасну літературу українською мовою, чимало.

«БУДЕ ДУХ ЙОГО ІЗ ВІКУ В ВІК СІЯТИ...»

До 190-річчя від народження Пантелеймона Куліша

“...Свої мови рідної і свого рідного звичаю вірним серцем держіться. Тоді з вас будуть люде як слід, тоді з вас буде громада шановна, і вже на таку громаду ніхто свої лапи не наложити”, — заповідав Пантелеймон Олександрович. У цих словах явлено один із найхарактерніших принципів Кулішевого етосу — осердя його духовного типу, глибоко закоріненого в традиції української культури. Хоч як недруги ігнорували й таврували Кулішеві духовні досягнення, та не вдалося порушити цілісності його світоглядної системи й дієвої життєвої практики, об’єднаних потужним особистісним осердям. Кулішів творчий дух, Кулішеві ідеї незнищенні й незабутні, вони самі доводять свою правоту. “Тільки його можна вважати за справжнього європейця, за ту людину, яка наблизилась до типу західного інтелігента...”, — через десятки років підтвердив істинність Кулішевих досягнень Микола Хвильовий.

П. О. Куліш. 1860 р.

Олександр ШОКАЛО

Пантелеймон Олександрович Куліш — унікальна постать, “першорядна зіезда” (І. Франко) в літературному й громадському житті України XIX ст. Народився Пантелеймон 26 липня (7 серпня за новим стилем) 1819 р. на родовому хуторі біля містечка Вороніж Глухівського повіту Чернігівської губернії (тепер Шосткинський район Сумської області) в сім’ї нащадків старовинного козацького роду. Мати, Катерина Іванівна, на відміну від батька, Олександра Андрійовича, який “був серед сусідів Арістотелем”, не знала грамоти, “уміла розмовляти тільки українською мовою й, що мала в голові, все те взяла не з книжок, а з живої народної речі. ...Не було кращого голосу ні в кого, як у Кулішевої матері; ніхто не співав таких давніх пісень, як вона. Пісня була в неї не забавкою: вона думала піснями”, — згадував П. Куліш в автобіографії.

Початкову освіту Пантелеймон отримав удома, потім навчався в Новгород-Сіверській гімназії (1831—1836), на філософському й правничому факультетах Київського університету (1839—1840). З 1841 р. П. Куліш викладав історію й російську мову в Луцькому, Києво-Печерському, Києво-Подільському дворянських училищах і в гімназії в Рівному. З 1845-го — старший учитель гімназії та викладач російської мови Петербурзького університету. 1847 року Петербурзька Академія наук відрядила П. Куліша за кордон для вивчення слов’янських мов, історії, культури, мистецтва. Того самого року він одружився з Лесею (Олександрівною) Білозерською (старшим боярином у них на весіллі був Т. Шевченко). Невдовзі його заарештували у Варшаві за підозрою у зв’язках із Кирило-Ме-

фодіївським братством та за національно-патріотичні ідеї в історичних творах. Після п’ятидесятичного ув’язнення в Петропавлівській фортеці й трирічного заслання до Тули повернувся в Петербург, де був на чиновницькій службі.

1857 року заснував у Петербурзі власне видавництво з друкарнею, що дуже посприяло розвитку українського літературного процесу й суспільної думки. У 1864—1867 рр. працював у Варшаві директором департаменту духовних справ та членом комісії з перекладу польських законів. З 1868 до 1871-го П. Куліш жив у Львові й Відні, вийшовши з російського підданства, був “головним двигачем українофільського руху в Галичині” (І. Франко).

Наприкінці 1871 року повернувся до Петербурга, а з 1877-го, протягом 20 років, безвиїзної жив на хуторі Мотронівка (тепер куток села Оленівка Борзнянського району на Чернігівщині), який перейменував на Ганнину Пустинь, поруч із вірною дружиною — Олександрівною Михайлівною Білозерською. Куліш відома в літературі під псевдонімом Ганна Барвінок).

Пантелеймон Куліш провадив старосвітський спосіб життя: орав землю волами, сів яито, столяру-

Хата Кулішів у Мотронівці. 1899 р.

вав, писав і малював — господарював і працював духовно, як давній ратай-хлібороб за плугом з молитвою до Сонця (в *ратайстві* Куліш убачав високий духовний смисл і взяв собі літературний псевдонім *Павло Ратай*).

Скромне хутірське життя негасимого духовного подвизника нагадувало схимництво завзятого вояка-запорожця. “В хатах хуторного двора була всюди простота, достойна угодників божих. Не було там жадної городської роскоші, панської пихи або якої непотребі” (І. Пулюй. “Мотронівський хутір”).

Куліш усамітнівся на хуторі від лукавого миру й самовіддано працював задля вищих цінностей української культури, та все одно не полишав надії достукатися до людей зі своїм досягненням Істини. Наприкінці 1885 року на хуторі в Ку-

ліша сталася пожежа (підпалив орендар “лях Заленський”). Згоріли всі господарські будівлі й скромні матеріальні статки. А найбільша втрата — у вогні загинула бібліотека, яку П. Куліш збирав ціною всього свого дбання, багато рукописів (серед них і повний переклад Біблії). Три роки вони з дружиною жили в сусідській хатині, доки поставили нову хату. І знову він із тим самим завзяттям заходився коло літературної й наукової праці: на основі вцілілого після пожежі укладав поетичну збірку “Хуторні недогарки”, написав і видав у 1888—1889 роках тритомну історіографічну працю “Отпаденіє Малоросіи от Польши”, працював над відновленням втраченого перекладу Біблії (встиг удруге перекласти три чверті, завершили переклад І. Пулюй та І. Нечуй-Левицький). До останнього дбав про українську періодику: прибуток від збірки “Дзвін”, що вийшла в Женеві 1893 року, віддав на видання галицького журналу “Народ” (редактори І. Франко й М. Павлик) та першої на Наддніпрянщині українськомовної газети “Хлібороб”.

Багатогранна творчість Пантелеймона Куліша в усьому новаторська: перший почав писати українською наукові праці (історичні, літературознавчі, етнологічні, соціологічні, педагогічні), заклавши основи української наукової мови; запровадив новий і дотепер чинний фонетичний правопис (кулішівка); написав перший український історичний роман; перший вимогливий і доброзичливий критик Т. Шевченка; перший біограф, упорядник і видавець найповнішого на той час зібрання творів і листів М. Гоголя в шести томах; перший перекладач українською творів Шекспіра, Гете, Байрона; перший перекладач українською Біблії.

Як мислитель П. Куліш створив оригінальну філософську систему — хутірську філософію або філософію природи, суттю якої є внутрішня воля людини. Це питома українська філософія кордоцентризму — філософія серця. Разом із тим, Куліш став предтечею європейського екзистенціалізму. Особливість Кулішевої екзистенційної концепції в

тому, що в ній передбачено внутрішню духовну волю індивіда й громади — народу як збірної особи. Звідси суть Кулішевої історіософії: кожен народ повинен творити свою історію й національну державу власною політичною волею. Концепцію нації й національної держави мислитель ґрунтує на науковому досягненні універсальних космічних законів, чим пояснюються його соціальні передбачення й пророцтва. П. Куліш справив визначальний вплив на весь подальший розвиток української національної ідеї як державницької, політичної програми життя нації.

Пантелеймон Куліш і нині попереду сущих. Бо хто правдиво осмислює минуле й сучасну йому реальність, той ясно бачить і перспективу прийдешнього. Легковажити з історією так само небезпечно, як і з реальністю сьогодення. Хто не осягнув історичного уроку, той лишається в тумані невідання. Переважна більшість нині сущих так і туганіє в безтямності, стаючи гирями на духовній волі тих, які прагнуть жити за законом правди, законом моралі. Особливу соціальну небезпеку становлять одержимі жадобою влади, які є знаряддям чужої сили й підступно маніпулюють цілим суспільством, удаючи з себе патріотів... І якщо одні обдурюють самі себе через власний недомисел, а інші — весь народ через популістське ошуканство й партійну облудність, то реальності ніхто не обдурить. Реальність нещадно карає правдою...

“Серед безлічі прославлених батьків народу, якими обдарувала нас історія XIX ст., є одна постать самітна, яка не зазнала благоговонних кадил громадського почитання і візантійської чолобитності ні за життя, ні по смерті, дарма що ця постать висока і далеко перевищує пересічного національного святого всіх українських земель. Це П. О. Куліш. Людина найменше популярна, найменше оцінена і, мабуть, найменше зрозуміла в усьому українському письменстві. Навіть другий Іван із Вишні, анахорет за життя, радо промовчував по смерті.

...В Куліша була розвита одна дорогийціна прикмета, яка дуже рідко зустрічається між українцями,

Т. Г. Шевченко. Портрет П. О. Куліша. 1844 р.

себто сміливість висловити щиро свою думку, постояти за неї, хоч би вона й як не подобалась загально-ві...” — так проникливо-правдиво охарактеризував феномен Пантелеймона Куліша основоположник державницького напрямку в українській історіографії Степан Томашівський у статті “Куліш і українська національна ідея” (1922).

Пантелеймон Куліш ніколи не ставав знаряддям чийсь сили, а за будь-яких обставин лишався самостійною силою, маючи власну моральну опору в духовній енергії свого серця й дієвій волі розуму — осерді його духовного типу: “...всяк має свого царя в голові і свого суддю в серці — їх нехай і слухає”. “Щастя нашого, що живе в нас у серці, не одніме в нас ніяка лиха доля; а воно ж то й є суть нашого життя”, — підтверджує він свою життєву позицію традицією українського духу.

Секрет життєвості Кулішевого духу — в його високому ідеалізмі й глибокій правдивості: “Якби я знав, що я неправий, то сразу спалив би свої папери й поламав перо, а оскільки правих людей не бачу, то краще один залишусь із своєю правдою, аніж пристану до “стовустого непорозуміння”. П. Куліш усе життя високо й гордо ніс через непорозуміння, незгоду незрілого, обмеженого й ледачого громадянства високий народний ідеал — “цей народний стяг, який ніколи не понижується на очах у політичного ворога й переходить, в усій своїй величч, у спадок далеким нащадкам”.

Майже забуті безпам’ятним громадянством, доживали віку на хуторі двоє умиротворених прощателних людей. Пантелеймон ще раніше сповідався дружині: “Сашо, хай буде благословен день нашого знайомства. Багато горя зазнав я від своєї власної й твоєї нерозсудности, та душа моя вдоволена свідомістю, що мене любила й любить така благородна, прекрасна жінка”, а Пулюєві хвалився: “...Крашчої бо істоти не знаходжу і в Шекспірових творах. Убога оселя з нею багата й повна радощів...” А за кілька днів до його відходу з цього світу Олександра зізналася чоловікові: “Яка я була розумна, що в 15 років зуміла оцінити й вирізнити тебе з-поміж усіх інших”. У січні 1897 р. подружжя Кулішів відсвяткувало золоте весілля. А невдовзі Пантелеймон Олександрович засудився в холодній хаті й захворів на запалення легенів...

Помер Пантелеймон Куліш 2 (14 за новим стилем) лютого, на Стрітення, 1897 року на хуторі Мотронівка, де його й поховали за козацьким звичаєм, у власному саду, на місці, яке він сам обрав.

Великий подвижник українського духу відійшов із цього світу по-праведницьки: до останнього подиху виводив рукою письмена в повітрі, бо пальці від холоду й знемоги вже не тримали олівця й паперу.

“І буде дух його із віку в вік сіяти, серця сцілющою водою покропляти, і рани гоїти і слюзи обтирати”, — звеліла вирізьбити Олександра Білозерська-Куліш на брамі до саду, де упокоївся прах її чоловіка. Після десятиліть руїни відновлено браму пам’яті й ці слова, що нагадують про безвічність Кулішевого духу. А на примогильній стелі викарбувано його думку з листа до дружини — живлюще звернення до всього українського громадянства: **“Зовсім інша була б річ, якби ми єдиними устами і єдиним серцем трудилися над пробудженням суспільно-національної свідомості України”**.

П. Куліш

Олександр БУЛИГА, директор Рівненського обласного краєзнавчого музею

*Я — піонер з сокирою важкою:
Терен колючий в рідній стороні
Вирубую трудящую рукою.
Не раз кроплю свою роботу
й кров’ю,
Та весело так поратись мені.*
Пантелеймон Куліш

Із Рівним Пантелеймона Куліша пов’язує кінець 1845 року, коли він викладав у місцевій гімназії. Про це пам’ятають рівняни. У жовтні в обласному краєзнавчому музеї відбудеться наукова конференція, присвячена пам’яті видатного діяча.

Із Рівного Пантелеймон Олександрович переїхав до Петербурга за сприяння ректора Петербурзького університету П. Плетньова, який розпізнав у Куліші здібності майстра слова й допоміг зблизитися з російськими літераторами. 1845 року в часописі “Современник” було надруковано перші розділи його історичного роману “Чорна рада, хроніка 1633 року” в перекладі російською, а в дитячому журналі “Звездочка” — “Повесть об украинском народе”. За

НАЙБІЛЬШИЙ СКАРБ

цей твір, що став головним звинуваченням проти Куліша як члена Кирило-Мефодіївського товариства 1847 року, його заслали в Тульську губернію із заборною писати і займатися педагогічною діяльністю.

Проте проблеми освіти українського суспільства чи не найбільше непокоїли Пантелеймона Олександровича упродовж усього життя. Не маючи змоги працювати на освітнянській ниві, повернувшись із заслання, Куліш розпочав журналістську діяльність. Друкував матеріали в петербурзьких виданнях, на сто-

рінках яких звертав увагу на потребу вдосконалення освітньої роботи. Серед проблем національної культури на чільне місце Куліш ставив навчання українців, зазначаючи, що завдяки поширенню загальної писемності літераторам найзручніше передавати народу освіченість. Школи для простих людей, загальна грамотність, поєднання освіти з ремеслом допоможуть, вважає Куліш, звільнитися від кріпацтва.

“Своєрідною енциклопедією українознавства, що врятувала від забуття цілу низку шедеврів народного епосу” дослідники називають Кулішеві “Записки о Южной Руси”, про джерела створення яких автор писав: “...сам народ — це така пам’ятка свого минулого життя, яка краще від усякого мистецтва дає змогу пізнати те, як він жив до цього часу”. Вихід “Записок...” збігся у часі з поверненням із заслання Шевченка й Костомарова, коли громада петербурзьких українців розпочала видання українських книжок. Душею тих змагань став Пантелеймон Олександрович Куліш. Він видав своїм новим правописом, “кулішівкою”, етнографічний збірник, який Шев-

ченко назвав “брильянтом”.

На переконання Куліша, життя нації не припиняється навіть із втратою державності, бо етнос живе самостійним духовним життям і в чужій державі, зберігаючи національну свідомість, яка виявляється в літературі рідною мовою.

*Єдиний скарб у тебе —
рідна мова,
Заклятий для суспільного
хижацтва
Вона твого життя міцна основа,
Певніша над усі скарби
й багатства
“До рідного народу”.*

Як зазначають сучасні дослідники, у поглядах на розв’язання мовного питання Пантелеймон Олександрович пішов далі за попередників, у яких боротьба за розвиток української мови не виходила за межі літератури. “П. Куліш розумів, що багата і мелодійна українська мова майже зовсім не опрацьована в граматичному сенсі. Він мріяв про створення такої української граматики, яка справді відповідала б рівневі найдосконаліших європейських. Куліш сприяв і перетворенню української мови на офіційну не лише в школі, а й у державних установах. Ці наміри залишилися нереалізованими через горезвісні Валувєвський циркуляр (1863) та Емський акт (1876).

Минулому України Куліш присвятив низку літературно-історичних творів. Після “Михайла Чарнишенка” та “України” з-під його пера вийшли у різні роки поеми, присвячені козацькій добі: “Солониця” (повстання Наливайка), “Кумейки” (повстання Павлюка), “Великі проводи” (Хмельниччина). Серед історико-драматичних творів збереглися: “Байда, князь Вишневецький”, “Петро Сагайдачний”, “Цар Наливай”. Найвідомішим літературним твором Куліша стала повість “Чорна рада” про долю України після Хмельниччини. “Це так, — наголошує автор, — як-от інколи схопиться завірюха: громом гримить, вітром бурхає, світу Божого не видно, поломле старе дерево, повиворочує з корінням дуби й берези...”

Найкраща поетична збірка Пантелеймона Куліша “Досвітки” вийшла 1862 року. На думку дослідників, “вона поступалась Шевченковій поезії, але зачіпала такі

струни, яких не торкалась рука Великого Кобзаря”. Її вихід довів, що саме Куліш намагається перейняти провід у літературній праці українців. Це він підтверджує у поезії “До братів на Україну”:

*Ой, мовчав я, браття,
Словом не озвався,
Поки батько український
Піснею впивався.
Хоч мовчав устами,
Співав я душею,
Та боявся з ним різнити
Кобзою своєю...*

Ідучи слідами Шевченка, Куліш вагався, чи зможе гідно продовжити працю свого побратима, й тому запитував:

*Чи мені по тобі
Сумом сумувати,
Чи твою роботу
Взяти докінчати?*

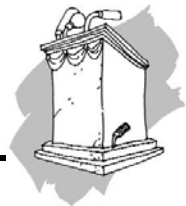
Куліш був складною особистістю. Непослідовність Пантелеймона Олександровича найяскравіше виявилася в оцінці козацтва. Трансформація поглядів Куліша наприкінці 1860-х зумовлена суб’єктивним чинником: гарячою вдачею та переконанням істинності власних думок. Козацький і гайдамацький рух, його ватажків він засудив як деструктивну, руйнівну силу. Це призвело до критики Шевченка й Гоголя, Максимовича й Костомарова, інших авторів за їхні погляди на минуле української національно-визвольної боротьби. Наймасштабнішу його науково-історичну тритомну “Историю воссоединения Руси” критично зустріли історики. На її сторінках Куліш засудив козацьчину, називаючи її “колючим будяком на українській історичній ниві”. Спроба полеміки відомих науковців з автором щодо ролі козацтва в українській історії через безкомпромісність суджень Пантелеймона Олександровича призвела до його ізоляції від колишніх колег, з якими він поділяв погляди ще в часи Кирило-Мефодіївського братства. Працюючи над історичними джерелами, Куліш мав власний погляд, проте не знайшов підтримки більшості вчених. В історичній науці він запам’ятався як дослідник козацьких літописів. Назва одного з них — “Літопис Самовидця” — увійшла до наукового обігу з “легкої руки” автора “Чорної ради”.

Наприкінці життя Куліш зосередився на перекладацькій діяльності, залишивши нащадкам твори європейський класиків українською мовою. Одну з праць “Значеніе Преп. Іова”, опубліковану в “Газете Гатцука” (1875, ч. 45—47), він присвятив відомому волинському святому Йову Желізу.

Переклад Біблії поєднав ім’я Куліша з Волинню й приміщенням Рівненської чоловічої гімназії, де колись він недовго працював. У квітні 1919-го доля привела сюди Івана Огієнка, який також удостоївся честі доносити Святе Письмо землякам рідною мовою. Перебування Куліша й Огієнка у Рівному, їхня майбутня перекладацька праця повертає нас і до першого перекладу, який було здійснено на Рівненщині ще 1561 року і який нині відомий як Пересопницьке Євангеліє. Можливо, ці історичні факти у майбутньому сприятимуть ушануванню на рівненській землі всіх перекладачів Святого Письма українською. Зараз ми лише низько вклоняємося їм, дякуємо й Пантелеймону Олександровичу, “одержимцю духа”, “апостолу української ментальності”. Пам’ятаймо слова, присвячені йому, що найкраще характеризують Кулішеву спадщину: “Україна — ось що в епіцентрі постійної і незаперечної любові поета”.

Приміщення колишньої гімназії, де викладав Куліш

ЗБЕРЕГТИ УКРАЇНСЬКУ СУТНІСТЬ І ДУШУ

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Про національну ідентичність українського суспільства і державне самовизначення українців говорено чимало, але в розмовах з людьми буває важко дійти порозуміння. Навіть у просвітянському середовищі побутує різне, інколи ідеалізоване бачення національної перспективи. Ще менше оптимістів, які мають готовий рецепт подолання зросійщення українців. Є ще одна точка зору — відмова від копірського в минулому і концентрація на ультрасучасному проекті української нації. У процесі самоідентифікації українців важливе значення має і сучасна стратегія взаємодії автохтонів із меншинами. І все це відбувається не в стані спокійного відновлення, а в напрузі вселенського інформаційного змагання і не повинно вкотре віддаватися на волю народної інтуїції. Повинен бути осмислений процес, в якому нація має віднайти точку опори, набуті досвіду подолання чужого впливу, щоб розвиватись самостійно, успішно, на рівні націй Західної Європи. Україна повинна віднайти правильну орієнтацію в глобальних координатах розвитку і відчувати себе зростаючою силою.

Провідний верстви суспільства слід перестати сперечатися, а сформулювати чітке бачення перспективи та шляхів удосконалення нації.

Місія координатора процесу формулювання проекту утвердження і розвитку національної ідентичності історично належить “Просвіті”. Нікому не цікаво, чи може це зробити сучасна організація, однак хтось повинен вкласти людські ідеї в основу такого проекту. Самі по собі документи нічого не вирішують, але вони конче потрібні, щоб зберегти українську громадську думку в чітко визначеному руслі.

У зв'язку з цим ініціатива нашої голови, народного депутата України Павла Мовчана щодо проведення парламентських слухань на тему: “Національна ідентичність в Україні в умовах глобалізаційних викликів: проблеми та шляхи збереження” є актуальною не лише для парламенту. Доки парламент більш як півроку займатиметься іншими проблемами, активним українцям варто обговорити цю тему на шпальтах просвітянської газети. Президентська виборча кампанія не повинна відволікати нас від аналізу життя нації і напрацювання нової стратегії.

Йдеться про пошук нових способів збереження і розвитку української самобутності в умовах жорсткого інформаційного та економічного конкурентного контакту зі світом. Світ контактує з нами щораз сучаснішими засобами і намагається змінювати нас для власної зручності. Це нормальний процес глобалізації, але ми повинні знайти способи отримання від цього вигоди і не втратити власної ідентичності. Хоча поняття ідентичності більш стосується зовнішнього сприйняття нас як окремої нації. Для нас же важливіше не тільки демонструвати національне обличчя, а й зберегти українську сутність і душу.

На жаль, нинішній склад парламенту не здатний до парламентських слухань на тему національної ідентичності. Навіть, якщо це не так, проблема повинна обговорюватись передовсім у суспільстві, примушуючи парламент дбати не тільки про бюджет і боротьбу за владу. Парламент деградує не стільки від впливу великого бізнесу чи корупції — вища влада втрачає силу через те, що суспільство не “підпирає” її основою успішної національної стратегії.

Якщо провести предметну дискусію в просвітянському середовищі, зацікавивши незаполітизованих аналітиків, така стратегія обов'язково виникне. Варто опублікувати тези доповіді Павла Мовчана на ініційованому ним парламентському слуханні, розглядати лише готові проекти і розміщувати їх на просвітянському сайті для обговорення. Українці самі повинні відібрати з маси ідей найреалістичніші і гідні вивчення. Важливо провести обговорення готових проектів в обласних об'єднаннях “Просвіти” та в професійних експертних середовищах, захищати ці проекти в дискусіях з опонентами. Цей процес допоможе зробити корисну для нації справу і водночас оживить діяльність всієї структури нашої організації. В результаті буде сформовано загальноукраїнський проект збереження і розвитку національної ідентичності, який варто поширити у світовому інформаційному просторі й домогатись прийняття його як єдиного. Маючи не лише єдиний документ, а насамперед єдину думку, можна створювати потужний тиск на парламент за підтримки більшості суспільства.

Процедуру зі створення національної стратегії не варто ідеалізувати, чи сприймати як догму. Це лише орієнтир, який не дасть українській нації знесилитися чи втратити віру у власні сили. Це дуже важливо в умовах сучасної інформаційної війни, яка щовечора знищує нас з екранів телевізорів.

ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ КОШТУВАТИМУТЬ ПІВТОРА МІЛЬЯРДА

Центральна виборча комісія затвердила бюджетний запит на проведення виборів президента України до проекту державного бюджету на 2010 рік у розмірі 1 млрд 532 млн грн. Доповідаючи, заступник голови ЦВК Андрій Магера зазначив, що можна було б сказати: “Демократія дешевою не буває”. Але, за його словами, така велика сума пов'язана з можливою великою кількістю членів виборчих комісій.

А. Магера нагадав, що згідно із законодавством, кожен кандидат у президенти має право делегувати двох своїх представників до складу територіальних і дільничних виборчих комісій. Як зазначив заступник голови ЦВК, з огляду на досвід минулих президентських виборів, цього року на посаду глави держави буде претендувати приблизно 30 кандидатів. Тож, якщо кожен з них запропонує двох представників до кожної із 225 територіальних виборчих комісій, це становитиме 13,5 тис. осіб.

Він також повідомив, що в Україні дільничних виборчих комісій буде близько 34 тис., а кількість їхніх членів становитиме понад 2 млн 31 тис. осіб. У зв'язку з цим, зазначив він, оплата праці всіх їх вимагає значного збільшення фінансування виборчої кампанії. Оскільки ж виборча кампанія триватиме у 2009—2010 рр., її загальний кошторис становитиме 1 млрд 744 млн 300 тис. грн. Однак у бюджеті 2009 року кошти на президентські вибори передбачені, і проблем з фінансуванням немає.

А. Магера наголосив, що, ухвалюючи рішення про фінансування виборів президента України, ЦВК діє суворо в межах чинного законодавства.

УНІАН

ХІБА ЦЕ ДРІБНИЦІ?

Віктор ЛЕВІ,
м. Дніпропетровськ

Яценюк знову здивував. І не сказати б, що приємно... На сайті Фронту змін подано виклад його статті. “Лідер Фронту змін вважає, що треба перестати боротися за ту чи іншу етнічну ідентичність, мову, конфесійну належність, трактування минулого. “Ми такі, які є, й ми разом станемо сильнішими. Якщо не буде сварок через дрібниці(!)” Оце так дрібниці! Хіба не заради цих “дрібниць” виборювали незалежну Україну? Хіба не для збереження своєї ідентичності, мовної насамперед, кожен народ творить свою національну державу? Натомість Арсенію вже не треба НАТО, а “із об'єкта міжнародної політики Україна повинна стати її суб'єктом”. А навіщо це, коли головним призначенням держави знехтувано як “дрібницями”? Хіба що для задоволення особистих амбіцій того, хто хоче її очолити. Може, Арсеній мріє про повернення до Середньовіччя, коли держава становила сукупність підданих певного володаря, а мовна, етнічна, конфесійна належність були другорядні, “дрібниці”?

Людмила ІЛЬЄНКО

31 липня в Національному університеті “Києво-Могилянська академія” відбулася прес-конференція, присвячена вступній кампанії. Відстеження перебігу вступу до ВНЗ провела коаліція з 11 громадських організацій, в Києві працювала Міжнародна громадська організація “Школа рівних можливостей”. Вже вдруге вступна кампанія проходить за результатами незалежного зовнішнього тестування. Для того, щоб взяти участь у конкурсі, досить лише копій сертифікатів. Тому вступники та їхні родини дбають про те, щоб “підстрахуватися”, подаючи документи на кілька спеціальностей водночас, а то й до кількох ВНЗ. Оскільки Київський національний університет ім. Т. Шевченка завершує вступні іспити раніше, то оригінали сертифікатів, необхідні для зарахування, вступники несуть саме туди, тобто відбувається сильний відтік абітурієнтів з інших ВНЗ, де є подібні спеціальності.

Цього року серед абітурієнтів із високими результатами ЗНО до Київського університету ім. Т. Шевченка подали документи 32 %, до Львівського національного університету ім. І. Франка — 7 %, до Національного технічного університету “КПІ” — 4 %, до Національного університету “Києво-Могилянська академія” — 3 %.

На конференції виступав Сергій Квіт, президент “Києво-Могилянської академії”, професор. Серед інших проблем він торкнувся теми

ного університету “КПІ” — 4 %, до Національного університету “Києво-Могилянська академія” — 3 %.

На конференції виступав Сергій Квіт, президент “Києво-Могилянської академії”, професор. Серед інших проблем він торкнувся теми

Фото Коєні Гладішевої

тестування і поділився досвідом про те, як Академія проводить додаткове власне тестування абітурієнтів, так зване тестування “на здібність”. У ньому запитання зі знання англійської мови та провідних негуманітарних предметів. Тестування виявляє приховані здібності та надає шанс тим талановитим дітям, що внаслідок різних обставин не змогли отримати високі бали у середній школі.

Олександр Востряков, відповідальний секретар приймальної комісії Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана, заявив про засилля пільговиків. Він запропонував ставитися до них вимогливіше. До речі, “Києво-Могилянська академія” цього року змушена була залучити СБУ до перевірки деяких документів про пільги.

Учасники конференції запропонували ввести західну практику — брати невелику плату за кожне подання документів. Це б допомогло компенсувати співробітникам зусилля, пов'язані з новою системою. Хоча, на думку спеціалістів, незалежне оцінювання виправдало себе з точки зору об'єктивності.

СТАРТУВАЛИ НА ПОЛІССІ, ФІНІШУВАЛИ НА МОНБЛАНІ

Сергій НОВАК,
Рівненська обл.

Торік туристично-альпіністський клуб “Пілігрим” з міста Костополя започаткував програму “Від поліських низин — до європейських вершин”. Першим етапом виконання програми стало підкорення Ельбрусу. Наразі костопільські верхолази вже закріпили початковий успіх — підкорили гору Монблан (4811 м), найвищу вершину Альп.

У сходженні на Монблан взяв участь десяток спортсменів під проводом найбільш досвідчених українських верхолазів Юрія Кравчука з Костополя та Ігоря Парчевського з Рівного. У них не лише сходження на Монблан, але й підкорення найвищих вершин Південної і Північної Америки, Африки, Нової Зеландії та Австралії.

До висоти 2300 метрів члени клубу “Пілігрим” піднялися у вагончику фунікулера, а вже далі, по скелях льодовика, самотужки. Дев'ять годин виснажливого підйому та снігова заметіль добряче виснажили альпіністів. А тому, реально оцінивши ситуацію та зваживши власні сили, від подальшого “штурму” вершини відмовилися двоє — найстарший із групи та єдина жінка. Ще одна “передислокація” сталася на висоті чотири з половиною тисяч метрів. Аби мінімізувати ризик при тамтешній нестачі кисню, шлях на вершину продовжила лише одна зв'язка — Юрій Кравчук та наймолодший учасник групи Леонід Гергелюк. Їм довелося перебороти неймовірні труднощі, аби перейти через гострий сніжний гребінь і не зірватися. На третій день альпіністи піднялися на вершину і встановили там прапор України з написом “Пілігрим” — Костопіль”.

Юрій Кравчук на горі Монблан

вили там прапор України з написом “Пілігрим” — Костопіль”.

Ніна ГНАТЮК

Павло Іванович Муравський. Навіть в об'ємній статті про феномен цієї людини всього не скажеш.

Якби не було милості Божої, на нього чекала б звичайна доля сироти. Голод, холод, тяжка праця на колгоспних ланах, війна й очевидна смерть в окопах або ж під час чергової атаки.

Небеса ж розпорядились інакше. Та й сам він винятковою працездатністю, допитливістю, саможертвоністю в ім'я досягнення мети допоміг Богові й добрим людям у творенні своєї біографії, гартуванні духу. І сьогодні про нього кажуть: людина з легенди, феномен.

95-ліття народний артист України, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка, професор Національної музичної академії ім. П. Чайковського, Герой України Павло Іванович Муравський зустрів у колі близьких і рідних, земляків і студентів. Урочистий вечір з нагоди поважного ювілею відбудеться восени, коли повернуться з канікул студенти і викладачі, коли можна буде патріархові одягнути концертне вбрання, вийти на сцену, змахнути диригентською паличкою.

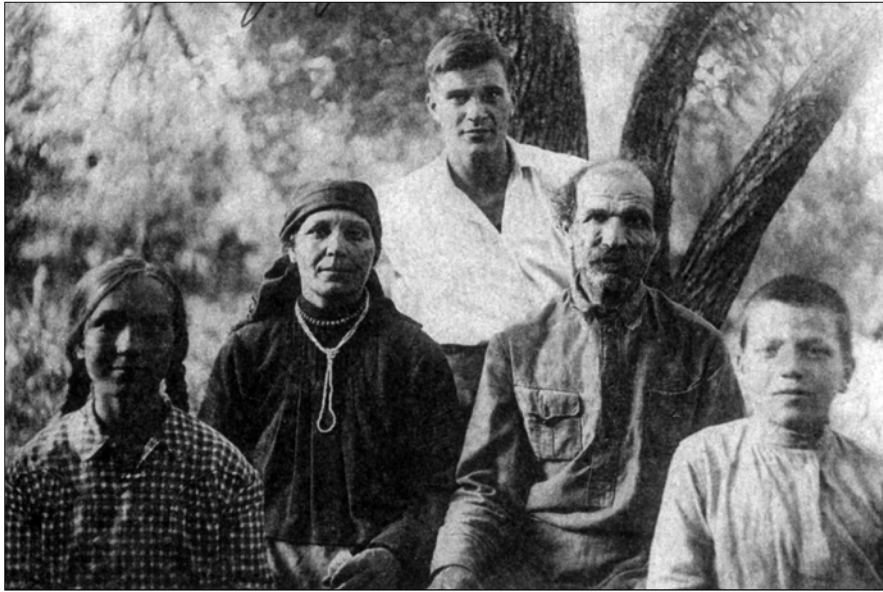
А вранці 30 липня до оселі ювіляра завітали з оберемками квітів ректор Київської національної музичної академії Володимир Рожок зі студентами, представники Вінницького міжнародного земляцтва у Києві, Вінницького обласного відділу культури та Будинку народної творчості, голова Піщанської районної ради Віктор Кириасівський та сільський голова Олена Луцьова.

Було світло й затишно. І хоч мовчали два роля — у кабінеті ювіляра до інструментів не можна було доступитись, бо ж рясно гостей, та, як на диво, органічно звучала в оселі патріарха українського хороового співу звичайнісінька гармошка в руках районного голови. Студенти консерваторії співали добре поставленими голосами, ректор був зовсім не суворим і навіть усміхеним, а Павло Іванович, як і на сцені, знову диригував. І поміж піснями і добрими зиченнями розповідав про своє довге і яскраве життя, мрії й плани. Так, і в 95 є плани на майбутнє. Павло Іванович твердить: “Житиму до тих пір, коли зі студентським хором консерваторії запишу всі твори Тараса Шевченка, покладені на музику”. Це найбільша мрія усього життя диригента. І так хочеться, щоб вона здійснилася.

Слухати цю дивовижну людину завжди цікаво, адже це — жива історія народу. Народився 30 липня 1914 року в подільському селі Дмитрашківці. Справжнє його прізвище Моравський. Але малописьменний паспортист зробив помилку, і він єдиний з великої родини, що носить саме таке прізвище.

Батько загинув у Першу світову, через сім місяців після його народження. А мати Дарія Юхимівна прожила нелегке і довге життя — 93 роки. Останні два десятиліття, перебравшись до сина, жила з ним на вулиці Грушевського, саме навпроти Верховної Ради. І вельможні сусіди завжди дивувалися цій чепурній, охайній бабусі в терновій хустині, яка знала багато пісень, розмовляла лише українською.

У дитинстві до їхньої сільської хати забрела циганка. Ішов 1921 рік. Голод. Особливо бідували на Миколаївщині, Херсонщині, тому багато прохачів було і в південних районах Вінниччини. Мати не дозволила циганці розкинути карти, але та так слізно просила, що довелось дозволити ворожіння за

Павло Муравський з родичами. с. Дмитрашківка, 1935 р.

ДИРИГЕНТ ОРКЕСТРУ ЖИТТЯ

Павло Іванович Муравський в день 95-ліття

шматочок мамалиги. Павло Іванович згадує: “Циганка дала Дмитрикові, старшому братові, потримати якусь сорочку і сказала, що, хоч він і любить сільську роботу, допомагає по господарству, але мати з ним щастя не зазнає”. А після того, як ту саму сорочку потримав молодший Павло, ворожка довго розглядала його руку і нарешті сказала матері те, чого та й не очікувала, адже часто гримала на сина, який не дуже любив поратися в городі й коло худоби, а все тягнувся до книжки: “Цей молодший не дуже прихильний до сільської роботи, він житиме в місті, матиме повагу від людей. І ти свій вік доживатимеш біля нього”.

Так і сталося. Старший брат, який дуже любив поле, коней, не сприйняв колективізації, плакав, коли довелось відводити коня на колгоспну стайню. Тому завербувався до Одеси на каменоломню, тяжко працював у кар'єрі, надірвався і 1937 року помер. А мати доживала віку при молодшому синові у Києві.

Любов до пісні прийшла з перших років його життя. У Дмитрашківці любили співати всі — старі й малі. І хоч робота важка, та співали і тоді, коли пасли худобу, і коло мотарки, і біля бурякових кагатів, і на вечорницях біля куделі. І Павло підсідав до дівчат, парубків, коли збиралися “на кутках”, співав із ними, переймаючи десятки старовинних пісень.

Першим його вчителем і наставником на музичній ниві став старший мамин брат Сергій Юхимович Могилевський, який упро-

довж багатьох років заміняв Павлові батька. Підтримував хлопця і Степан Андрійович Білявський, двоюрідний брат, який закінчив Тульчинський педтехнікум, а згодом — Московську консерваторію по класу оперно-симфонічного диригування. Напередодні війни він працював диригентом Львівського театру опери і балету. Завдяки цим двом добродіям і було спрямовано Павла на мистецьку ниву. Саме дядько Степан купив йому скрипку. Футляра не було, то Павло замотував її в рушник. Усе життя у нього — як візерунки того вишитого маминого рушника — червоне і чорне, чорне і червоне. Але світлі візерунків більше. Саме вони уособлюють у його житті музику, любов, добрих людей.

“Моє життя було складне. І шлях був важкий до мистецького рівня, що маю нині”, — згадує Павло Іванович. Випробування чатували на нього на кожному кроці. Коли навчався у музичному технікумі в Києві, то в кімнаті гуртожитку, на підлозі, спало двадцятьох студентів. Зима 1929 року була люта. Рядно, яким накривався, весь час хтось перетягував на себе. І коли Сергій Могилевський, дядько, побачив, що вода у тій кімнаті в склянці замерзла, забрав Павла до себе. Спав відтоді у його однокімнатній квартирі теж на підлозі, але в теплі.

Київську консерваторію Павло Іванович закінчив за три дні до війни, 19 червня 1941-го. А 22 виповнювалось два роки його донечці Тані. Разом із дружиною Ніною готувалися до цього свята. А тут —

війна. І його мобілізували. З Києва до Ніжина йшли пішки. А потім — довга дорога на північ. Став курсантом військово-морського училища протиповітряної оборони.

І тут Боже милосердя врятувало його. Щоб підняти бойовий дух солдатів і моряків у важкі місяці відступу, оборони, командування дало розпорядження організувати у військових частинах, училищах художню самодіяльність.

Випускник консерваторії не записався до хору, вважаючи, що треба ворога долати силою зброї, а для цього засів за вивчення математики, військової

головним диригентом заслуженої академічної хороової капели “Думка” і заслуженої хороової капели “Трембіта”. Невичерпний оптимізм, виняткова працездатність, вміння всього себе віддавати творчості, постійно імпровізувати, самовдосконалюватися, рости — ці риси Павла Івановича передавалися і тим, хто працював з ним. Муравський — це неповторна, цілісна українська душа з невичерпними покладами світла, терпіння, гумору, без крихти пики й самовдоволення. А тому поруч із ним почувашесья впевнено, молодо.

Видатний диригент, представляючи Україну в світі, побував разом з хороовими капелами не на одному континенті. Під час ювілейної гостини включили нам відеофільм про подорож з капелю до Канади. Як приймали там українських митців! У залах — жодного вільного місця. А якою пружною, молодою ходою знову й знову виходив на сцену Маестро! А було ж йому тоді вже 80!

Ось відгук Ілейн Шмідт у канадській пресі (газета “The Spectator” за 21 червня 1993 р.): “Ансамбль, співаючи а сарпелла, продемонстрував найточніший музично-хоровий спів, який я будь-коли чула. Чистота їхнього співу бездоганна, дикція і зіспіваність ансамблю — абсолютно перфектні. Муравський диригує великою мірою так, як малює”.

Прочитуюмо ще один відгук зарубіжної преси про гастролі українських митців. Рядки з газети “Die Ostschweizer” (Швейцарія, 7 вересня 1992 р.): “Хор Київської консерваторії під керівництвом П. Муравського полонив жителів Госсату чудовим виконанням. Програма концерту складалася переважно з духовних і народних пісень українських композиторів, що досі були майже невідомі в Швейцарії. На “біс” хор виконав дві маловідомі німецькі народні пісні та швейцарський національний гімн”.

Відкриваючи Міжнародний хороовий фестиваль у Торонто, на якому з величезним успіхом виступив хор Павла Муравського, генерал-губернатор Канади Р. Гнартишин сказав: “Спів — це символ надії, духовності й оптимізму. У світі, в якому часто панує смуток через різні непорозуміння, що доводять до війни, спів нагадує нам, що краса можлива, коли люди, з'єднавши талант й ентузіазм, щось творять. Людський голос — чудовий музичний інструмент, і в хорі стає частиною людської симфонії”.

Того ювілейного дня Павло Іванович не був у фраку з метеликом, як прийнято на концертах, а в світлій сорочці. Але диригував імпровізованим хором гостей і демонстрував молодий дужий голос. А ще зізнався, що ніколи не вів богеминого життя, яке так полюбують у світі музики, театру, літератури. “Раз-два на тиждень під час гастролей міг дозволити собі 30 грамів горілки, але не більше. А про біжку, зарядка, щоденні фізичні навантаження — це святе”.

Коли людина співає, душа її сповнена ангельської чистоти. Чистота, лад, оптимізм, впевненість у своїх силах, мрія про високе — ось чого так не вистачає сьогодні в нашому житті. Ось чому ми передчасно старіємо і так рано покидаємо цей світ.

Павло Іванович з нетерпінням чекає вересня, коли закінчаться канікули, і він, професор Київської національної музичної академії імені П. Чайковського, знов опиниться у вирі музики, репетицій, молодих і чистих голосів. І знову диригуватиме оркестром життя, симфонією любові й надії.

Сергій КЛИМКО
Фото автора

Ми помітили вогні фестивального містечка за 10 кілометрів від Свіржу. Під'їхавши ближче, були вражені картиною — весь схил щільно усипаний наметами, під головною та рок-сценою сиділо, стояло і стрибало зо дві тисячі людей.

Перший день фестивалю культур народів світу “Свірж'09” зустрічав відвідувачів львівською випічкою, пивом, квасом, питним медом, витворами народних майстрів, і, звичайно ж, музикою. Музика лунала водночас із головної сцени, рок-сцени, фолк-сцени й танцювальної сцени, до того ж українська поетична лірика лилася з вуст авторів, що зайняли спеціально відведену літературну сцену. Зіркою програми першого дня була грузинська джазова співачка Ніно Катамадзе, яка відкрила головну сцену своїм виступом, зібравши рекордну кількість фанатів. Рок-сцена відзначилася присутністю серед інших гурту “Гуцул Каліпсо”. На літературній сцені можна було побачити й почути Олександра Ірванця, Романа Скибу, Богдана-Олега Горобчука, інших літераторів.

Паломники з багатьох міст України могли блукати між музичними стилями і виконавцями, не обмежуючи себе у виборі. Проте із настанням вечора пересуватися від сцени до сцени пагорбами й лісом стало дедалі складніше: темрява вкрила місцину, за браком ліхтарів могли змінювати місцезнаходження лише досвідчені підкорювачі гір, тому гостям довелося обирати одне з багатьох дійств. До того ж багатий алкогольний асортимент навіював на численних відвідувачів відповідний настрій, що дозволяло їм зустріти перші світанкові промені просто неба.

Прокинувшись наступного ранку, ми попрямували на пошуки води та місцевих принад у село. Піднявшись на схил і пройшовши лісом, опинилися в селі Свірж, де туристів радо зустрічали місцеві торговельні заклади. Деякі жителі нашівидкоруч переоблаштували власні подвір'я на майданчики громадського харчування, пропонуючи нехитрі, проте смачні страви за помірними цінами.

Втамувавши спрагу та гастрономічну цікавість, ми відправились на пошуки прекрасного. Цього спекотного дня краєвидом нас порадувало озеро, в яке, попри таблички “Купатись суворо заборонено”, влізло чимало любителів активного відпочинку.

Прямо над озером, на схилі, ідилічну картину завершував замок, що за табличкою охорони пам'яток архітектури датується 1482 роком. Адміністрація замку дозволила туристам оглянути його зсередини, взявши за це символічну плату — одну гривню. Поблукавши порожніми коридорами та внутрішніми двориками, можна було милуватися елегантністю споруди, все ще захарашеної залишками роздовбаних радянських інтер'єрів — у замку відбувався ремонт, що межував із занепадом.

З невеличкої екскурсії ми дізналися, що замок був збудований у XV столітті князями Свірзькими. Замок зазнав облоги козацьких військ 1648 року, облоги турецької армії, яка йшла походом на Львів 1672 року. 1675-го замкова залога відбила штурм турків. А 1907-го замок придбав граф Роберт Лямезан, який володів ним до 1939 року. Останнім власником замку був воєначальник Армії Крайової і лідер Варшавського повстання 1944 року Тадеуш Коморовський.

У сімдесятих роках Львівський облікомком ухвалив рішення передати замок у селі Свірж Спілці архітекторів СРСР та перетворити його на Будинок творчості архітекторів, для чого замок був переобладнаний та відреставрований. З 1993-го будівля пуста, а теперішній ремонт триває вже понад десять років.

Повернувшись на фестиваль після денної спеки, ми почули і побачили гітариста-віртуоза Енвера Ізмайлова, що вправлявся у майстерності на фолк-сцені, замість головної, як мало бути згідно з програмою. Не звертаючи уваги на деталі, наше товариство продовжувало насолоджуватись підвечірком, гарною музикою та чудовим краєвидом, що відкривався зі схилу, де виступав Ізмайлов.

Невдовзі табором поширилися чутки від людей, що підніма-

СВІРЖ: ПІВФЕСТИВАЛЮ ЗАМІСТЬ ЦІЛОГО

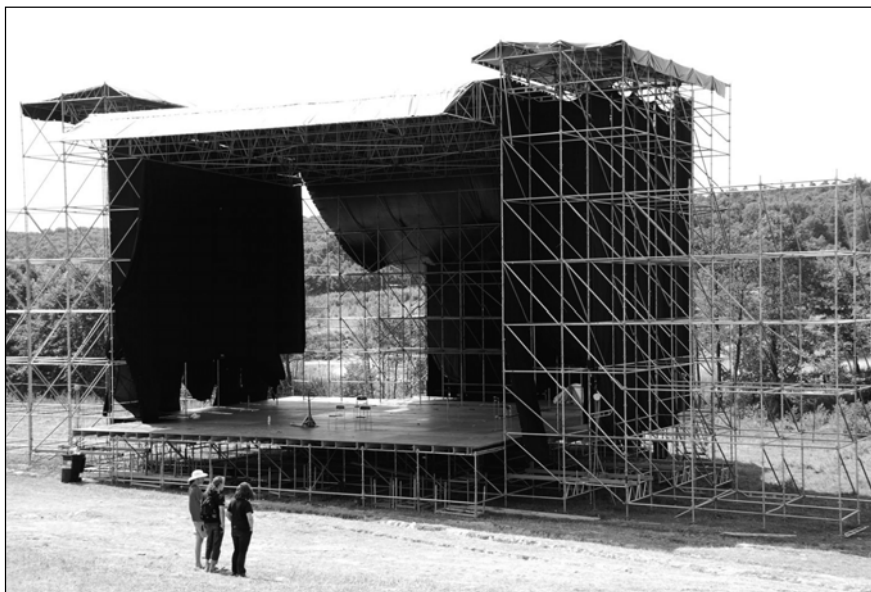
лись з долини, де були розташовані головна та рок-сцена: “Майданчики розбірають, виступи скасовано”. Спустившись, дізналися, що в той час, коли мав розпочатися концерт, Богдан Дзюнько, представник компанії “Артмакс інжиніринг”, який відповідав за сценічне обладнання, заявив журналістам, що сьогодні й завтра сцени, змонтовані їхньою компанією, не працюватимуть. Звукорежисер головної сцени відповів на наше праведне здивування від побаченого процесу ліквідації музичних майданчиків: “Ми розібрали головну, рок і танцювальну сцени, оскільки організатори не заплатили частину грошей. Ми дуже хотіли працювати тут, отримали велике задоволення від артистів. Фолк-сцену ми поки що залишаємо. Вчора працювали безкоштовно тут тільки тому, що любимо Ніно Катамадзе і артистів, які виступали”.

Невдовзі концерт на фолк-сцені також перервався. Через гучномовці всі почули голос Арміне Габріелян, директор-

ки фестивалю “Свірж”: “Фолк-сцена буде працювати весь день і всю ніч. Зараз виступатимуть гурти “Самі свої”, “КоралЛі”, “Полікарп”, “Тінь Сонця”, “Mad Heads XL”, росіянка Пелагея та молдаване “Здоб Ши Здуб”. Багато артистів пішли нам назустріч і погодилися на виступ, оскільки вони зацікавлені, щоб фес-

тиваль відбувся, бо знають, що цей фестиваль потрібен людям. З приводу компенсацій тим, хто придбав квитки: ми зберемо нараду і будемо вирішувати, як задовольнити ваші інтереси. Вчора приїхало мало людей, сьогодні ж ми очікували навалу, але цього не сталося. Зараз спробуємо домовитись про компенсаційну знижку на пиво. Чекайте на подальшу інформацію”.

Журналісти та знайомі артистів почали пробиратися за сцену, де зібралось чимало музикантів. Там ми зустріли гурт “КоралЛі”, який вже мав виступати. Учасники групи збирали інструменти та заносили їх у машину. “Ми погодилися виступати, попри те, що організатори відмовилися заплатити за цей виступ. Але замість нас без жодних пояснень на сцену влізли кияни “Mad Heads XL”. За годину нам потрібно їхати в Польщу, бо даватимемо там концерт. Попри весь

гоно, просто не можемо залишитися. Був настрій для виступу, але такі сюрпризи не надихають”. Учасники гурту “Воплі Відоплясова”, що під'їхали на фестиваль, почувши такі вельми цікаві новини, повернули назад. Учасники італійського гурту “Figli di Madre Ignota”, дізнавшись через перекладача про знижки на пиво, вирушили на місце його розливу. Трохи розрядив обстановку виступ “Здоб Ши Здуб”, які жартома закликали відмінити гроші, через які стаються такі прикраси.

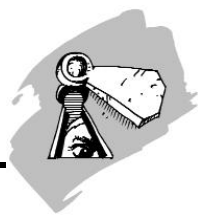
Таким нехитрим чином гості фестивалю залишилися без хедлайнерів “The Klezmatics”, “Cesaria Evora”, “Speed Caravan”, “Esthetic Education”, “Воплі Відоплясова”, завдяки авторитету яких організаторам вдалося заманити сюди значну частину присутніх. Російська Пелагея, попри заперечення, також на сцені не з'явилася.

За словами керівників “Свіржу”, вони сподівалися мінімум на 30 тисяч гостей, а станом на кінець дня 1 серпня їх виявилось лише п'ять тисяч. Амбіції стати найбільшим українським фестивалем фактично залишилися проектом, мрією. Багато хто дивувався наївності ініціаторів фестивалю: очікувати таку аудиторію з першого разу, в рік фінансової кризи, у розпалі курортного сезону, в місці, віддаленому від Києва на півтисячі кілометрів, за ціною квитка від 150 до 1000 гривень здається цілковитим божевіллям. Інші висловлювали підозру: оскільки це настільки очевидно, то не виключено, що варіант короткотривалого фестивалю був прорахований, і дещо організатори все ж таки заробили. Так чи інакше, під питанням тепер залишається майбутнє туристичного Свіржу, як і довіри глядачів і спонсорів до заходів подібного масштабу в Україні. За іронією чи правилом, організатори фестивалю важкої музики “Про рок”, що проводився 18—19 липня у столиці, через нестачу коштів були змушені відмінити всі виступи, заплановані на другий день.

Але несподіванка, що завжди була супутницею українського бізнесу, не зменшує оптимізму багатьох його ентузіастів. Голова продюсерського центру “Габрі” і директор фестивалю Арміне Габріелян в телефонній розмові так прокоментувала результати “Свіржу '09” газети “Слово Просвіти”:

“Артисти на фестиваль приїхали всі, проте деяким з них довелося погуляти по Львову, Свіржу і повернутися додому через нестачу коштів. Покрити витрати на фестиваль ми збиралися частково за рахунок проданих квитків, частково за рахунок інвестицій. Тепер планується відшкодування одиноким квитків на неділю, 2 серпня, щодо триденних квитків — ми зробили це за рахунок сувенірної продукції, що була продана власникам квитків за собівартістю.

Чи будемо “Свірж” проводити наступного року? Зараз ми прораховуємо всі ризики і помилки, щойно говорили про це із районною адміністрацією. Але моя відповідь — так, обов'язково”.

Людмила ДЕХТЯРЬОВА

Закінчення.
Початок у ч. 29 за 2009 р.

Кожного надвечір'я починалась вахта єгипетських жерців-астрономів на плоских дахах храмів-обсерваторій. Греки називали цих людей гороскопами (грецьке *horoscopus* — “той, хто спостерігає час”, також “таблиця розташування планет”), також “таблиця розташування планет”. Двоє гороскопів сідали на протилежних кінцях меридіана, прокресленого на підлозі. В отвір очеретяної трубочки вони спостерігали рух зірок над плечима й виголою головою партнера. Уранці спостереження наносили на храмову карту, вік якої міг бути понад тисячу років.

Ніч — особлива пора в єгипетській релігії. Бог денного сонця Ра покидає небо, переходить на нічну барку Месектет і пливе під землею до ранку по “нижньому Нілу”. Отже, без сонячного серпанку Ра нічні зірки стають мов оголені перед проникливим оком гороскопа. Очеретяною трубочкою, наче жезлом бога Гора, він майже торкається таємниць Фатуму (латинське *fatum* — невідворотність, доля).

Греки — нація естетів. Художня витонченість і багата фантазія в зображенні символів 12 сузір'їв екліптики, їхня сконцентрована енергія викликали адекватне сприйняття. Але єгипетські гороскопи вклали глибокий світоглядний сенс у мовчазні фігури йогів та їхніх культових тварин. Він передавався у вузькому колі усно, під час посвячення. До цього кола навіть богорівний фараон не належав. Астрологія існувала у формальному релігійному середовищі держави як автономна республіка зі статусом недоторканності.

Спочатку грецькі фараони Птолемеїди були загипнотизовані впевненістю, з якою незворушний гороскоп вичитує їхню долю у мерехтливому калейдоскопі нічного неба. Але згодом вчинили так, як з іншими галузями давньої високорозвиненої єгипетської культури — мовою, математикою, медициною. Це називали шляхетно: еллінізувати, а за суттю — підлаштувати під себе. Пояс 12 сузір'їв переназвали *Zodiacus* — “арена звірів”. Назавжди стерли автентичну єгипетську назву. Сузір'я переприсвятили героям, богам та їхнім культовим тваринам із грецької міфології. Змін не зазнала ідея символу сузір'я Близнюків, яке присвятили інцесту фараонів. За вимогами, вони мусили одружуватись на рідних сестрах, і цей догмат жерців перенесли на грецьку династію Птолемеїв. В історію увійшли подружні пари: Птолемей III та Береніка, Філадельф I та Арсиноя, Птолемей Еверет та Клеопатра II.

Римські легіонери підхопили “астрологічну лихоманку”, перебуваючи в Єгипті під командуванням Юлія Цезаря. Там розпалився конфлікт у дивовижного подружжя — дітей Птолемея Аулетта. З одного боку, чоловік, слабкий хлопчик, маріонетка клану жерців. З іншого — його розумна самодостатня сестра-дружина, красуня Клеопатра. Саме її право на трон відновив тоді Цезар. З ним уперше побував у Єгипті названий син Октавіан, якого змалку полководець виховував, як звичайного легіонера. Історія великих людей не знає такого захоплення астрологією, як у нього.

В Александрії на Октавіана, тоді 15-річного, з'явився гороскоп: буде великим фараоном Риму. Єгипетський талісман, обсидіановий Козеріг, відтоді супроводжував юнака завжди. Коли вбили Цезаря, Октавіанові виповнилося 19. На його бік перейшли віддані названому батькові легіони.

У тривалих війнах Октавіан помстився убивці Цезаря й усім заколотникам. Зрештою “спрацював” астрологічний прогноз: Октавіана Августа Цезаря було проголошено першим імператором новоствореної Римської імперії. Час його правління небезпідставно названо Золотою ерою античної культури в усіх галузях.

За прикладом Юлія Цезаря, Октавіан захоплювався мистецтвом різьблення гем. Він перевіз з Александрії до Рима всю майстерню різьбярів, які обслуговували родину Птолемеїв. Серед розмаїття високохудожніх камей та інталій, які вийшли з цієї майстерні, лєвова частка зображала композиції з Козерогом

(Октавіан народився під цим сузір'ям). Найвідоміша обсидіанова камея: це триумф майбутнього імператора після морської битви при Акціумі. Він переміг флот Клеопатри й Марка Антонія. Козеріг в обіймах Октавіана возноситься до свого сузір'я.

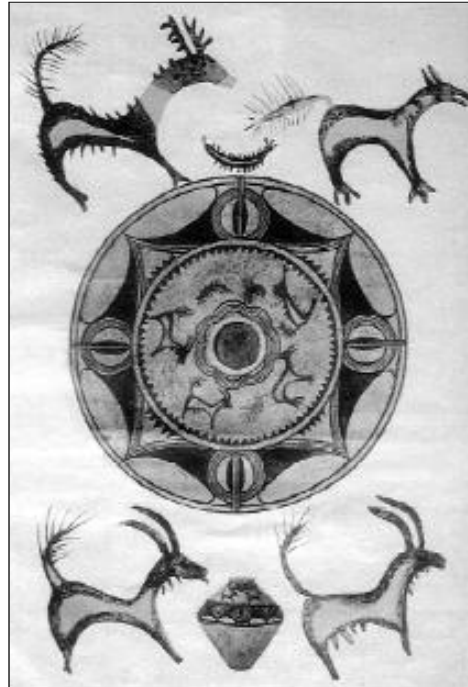
Амулети із зображенням дивовижної істоти (пізніше дізналися про найдавнішу й найбагатішу символіку знаку Козерога) потіснили у римському війську навіть традиційний персонаж античної міфології, страшу Горгону Медузу. Із самоцвітами “єгипетського зодіаку” такого не трапилося. Сильнішими виявились давні уподобання римлян. Коштовне культове каміння залишилось при планетах Сонячної системи, які уособлювали богів римського пантеону: аметист Венери, сапфір Юпітера, карбункули Марса, топази Меркурія, перли Селени, діамант Сонця — Аполлона.

Успішним був шлях до біблійного світу. З відстані тисячоліть він схожий на історичний пригодницький роман. Перша частина — історія невібагливих юдейських вівчарів з їхнім суворим кочовим побутом. Перебування в Єгипті з тамтешнім культом розкошів і вишуканого мистецтва прищепило їм смак до коштовних прикрас. 12 каменів “поганського” культу увійшли у свідомість юдеїв міцно. Мой-

ТАЄМНИЦІ ЗНАКІВ ЗОДІАКУ

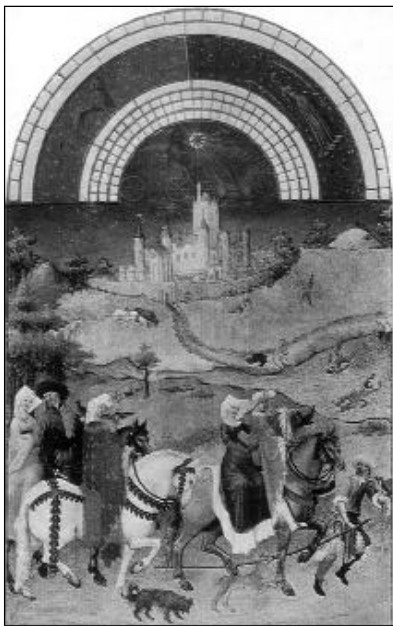
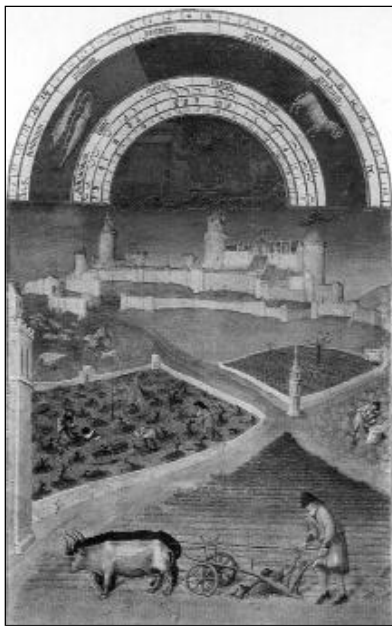
сеєві довелося шукати компроміс, створюючи нову релігію. Яскраві сторінки Старого Заповіту свідчать, як майстерно це було зроблено (Вихід, гл. 25, 39). Під горою Синай у людей зібрали коштовності, винесені з Єгипту. 12 каменів зодіаку перетворили на символи 12 колін Ізраїлю. Оправлені в золото, вони перейшли на одяг первосвященника.

Ті самі камені опиняються в тексті християнського Апокаліпсису. Там вони — символічні прикраси 12 воріт Небесного Єрусалима. З назвою “Список чесного каміння єгипетського зодіаку” перелік потрапляє із християнської Болгарії до “Ізборника Свя-

Посудина із зображенням тварин.
Малюнок В. Хвойки

малюнки до 12 місяців з їхніми сезонними сільгоспроботами, великими церковними святами, сценами полювання й урочистими виїздами герцогської родини. Майже третину аркуша займає синьо-блакитна небесна напівсфера. У ній — не солоденькі канонічні херувими, а ювелірно виписана символіка знаків зодіаку. У центрі — невмолимий бог часу Хронос іде у візку, тримаючи в руці сяючий диск сонця. Нагадує, щоб не марнувати дні короткого людського життя, бо в гармонії з природою воно прекрасне. Краєвиди, палаци, мости й набережні — все перенесено на ілюстрації з натури. Чималий за-

Брати Лімбурги. “Лютый”, “Березень”, “Серпень”

тославова” — першого часопису княжого Києва XII ст. Списком користувалися тогочасні київські ювеліри.

Середньовічна інквізиція робила спроби викоринити язичництво. Але чудові малюнки із символами “єгипетського зодіаку” продовжували прикрашати рукописні молитовники та часослови (календарі церковних свят). Відповіддю на приниження людської гідності, на страхітливе “полювання на відьом” став шедевр християнського сакрального живопису, ушлюблений “Близкий Часослов герцога Беррійського”.

Замовник, Жан Франсуа, герцог Беррійський (1340—1416), син короля Франції Іоана Доброго, був видатним політиком, дипломатом, меценатом із щедрою душею. Упродовж 1409—1416 рр. троє талановитих братів-художників — Поль, Жан та Ерве Лімбурги — працювали над ілюстраціями до тексту “Часослова”. Вийшли справді чудові

обсягом “Часослов” не почив зі славою у родинному архіві. Навіть тепер вивчають з його допомогою архітектуру й побут Франції початку доби Ренесансу.

Чи справді зодіак єгипетський? Орієнталісти такого питання не ставили, доки успішно могла розвиватись лише єгиптологія. Але час вимагав такого самого для грандіозного культурного спадку Вавилону, Ассирії, Давньої Персії тощо. Натомість їхні клинописні тексти були далекі від прочитання. Тож через три роки по смерті геніального Шамполліона доля вивела на ниву філології гідного конкурента його славі. Для рівноваги він мусив бути британцем.

Близькі друзі Генрі Кресвіка Роулінсона щось знали. Він пішов служити офіцером англійського гарнізону в Персії лише через пристрасне захоплення клинописом. Усього іншого блискучому денді вистачало, зокрема, слави спортсмена. Одного дня 1835 року

він опинився на вузькій стежці в горах перед височенною Бехистунською скелею. Вгорі на ній побачив вирізьблений текст.

Із загрозою для життя, зависаючи над прірвою, незважаючи на час і гроші, він скопіював увесь текст. Він виявився тримовним, зокрема, давньоперською. Вона на той час вже була частково зрозумілою. Нею цар Дарій I розповів про перемоги над внутрішніми й зовнішніми ворогами, серед яких були й кляті скіфи Північного Причорномор'я. Вони торгували хлібом з Грецією, яку Дарій тримав в облозі. Генрі Кресвік не сумнівався, що впорається з двома іншими мовами.

1851 року побачила світ його підсумкова праця. Вона пропонувала ключі до текстів Вавилону, Ассирії та ще двох відкритих Роулінсоном мов — еламської й шумеро-акадської. Водночас розгорнулися успішні археологічні розкопки на теренах колишнього розповсюдження цих мов. У Куюнджіку відкопали грандіозну бібліотеку ассирійських царів з тисячами глиняних табличок. Відкопали семиярусні храми-обсерваторії Вавилону, чію основу закладали ще правителі Шумеру (ці баштоподібні величезні споруди надихнули на біблійну легенду про горезвісну вежу). Було дешифровано астролого-астрономічні тексти халдеїв, праця яких відповідала обов'язкам єгипетських гороскопів.

Усе разом свідчило, що у Межиріччі Тигру та Євфрату астрономією займалися не пізніше, а може, ще раніше, ніж у долині Нілу. На відміну від єгипетських храмів, у Шумері це була відкрита інформація. Мову клинописних текстів-настанов для храмових служок — майбутніх астрономів, сприймаємо нині як міфопоезію. Щорічну мандрівку небом бог сонця Уту починав уранці сонячного рівнодення. За рік мав перевірити стан справ дванадцятьох небесних станцій. Дерев їхніх садів плодоносять коштовним камінням. Воно має охоронців — гігантських скорпіонів, крабів, биків, змій та інших істот з шумеро-акадських міфів. Із Землі вночі усе те має вигляд скупчення зірок у небі.

У легенді про Гільгамеша є розповідь, як її герой дістається небесного саду крізь щілину в скелі на краю Світу і як люто зустріли його охоронці — люди-скорпіони.

Дуже цікаво складався у вавилонській астрології образ знаку Козерога: суцільна аплікація прадавніх міфів, фрагментів шумерської релігії, народних казок. В основі лежав міф про первісних людей Шумеру. Вони жили, як звірі, доки вийшла з моря розумна істота Оанес — напівлюдина, напівриба. Нині міф розглядають як фрагмент колективної пам'яті про процес первинної цивілізації. Він відбувався у Причорноморському регіоні, звідки прашумерські племена переселилися через геологічні катаклізми (Всесвітній потоп, за Старим Заповітом).

Наступний пласт — з офіційного пантеону богів. Серед їхніх скульптурних зображень бачимо постать верховного бога Енкі, володаря всіх земних і космічних вод. Його опора під ногами — спина рибкозла, абсолютно тождного єгипетському Козерогу. При храмах цього бога й бога неба Еа будували чималі басейни, обкладені кам'яними брилами. Це “апу” — безодня. Звідти під час містерій виходив дух Оанеса — Козерога, через що зростали працелюбство, знання, мистецтво, доброчинність.

Цікаво, що коза й цап — типові елементи зображень сакрального змісту на трипільській кераміці. Вікентій Хвойка вважав, що на посуд наносили навіть трипільське коло сузір'їв екліптики, близьке до шумерсько-вавилонського.

Тут не обминути латинського *Capra hircus*, бородатого цапа слов'янської міфології. Незабутній хоровод: “Де коза ногою, там жити копою, де козел ходить, там збіжжя родить” (символ плодючості). Або: “Кізонько любя-мила, чи пила ти, чи їла? — Бігла місточком, поживилась кленовим листочком” (символ дворухництва). А ось символ жертви: “Гострять ножі булатні, будуть мого козлика різати”.

Залишається побажати носіям цього знаку щасливих польотів, бо сузір'я Козерога, за уявленнями астрономів, нагадує дельтаплан і має аж три навігаційні зірки.

Валентина СТОРОЖУК

Усім, кого люблю, я погамаю біль
Своїм хоч і терпким, та нелукавим словом.
Я стану полином, як не зарадить хміль,
Не допоможе й він — тоді болиголовом.

І не пускають хай в садки і під тини,
Але не засмучусь я долею такою,
Бо той болиголов — не зілля сатани,
Він і найбільший біль знімає, мов рукою.

Хай навіть проженуть чимдалі за межу,
Та з найглухіших місць
я все одно потраплю
До тих, ким над усе на світі дорожу,
Щоб трунок, мов любов,
оддати їм до краплі.

Кропивою зроблюсь, що без жалю пече,
Та опіки мої додати зможуть сили
Усім, хто підставляв хоч раз мені плече,
Усім, які мене хоч трішечки любили.

І тим, хто не любив (душею не кривлю!)
Я стану за простий
і скромний подорожник:
І набряки зніму, і зупиню кривлю.
Поменша в голові нехай думок тривожних!

Любистком золотим до Сонця піднімусь.
Дурманом. (З нього
теж ковтає хтось пігулку).
Аби лиш тільки знать — потрібна я комусь,
Байдужість у душі хай не знайде притулку.

Нехай уся земля рясніє від зела.
І не топчїть того, що колеться і жалить!
У серці не ношу ані краплини зла
Я навіть тим, які мені його бажали.

Я буду ніжний цвіт конвалій колихать,
Я буду стебельцем пахучої медунки
Для тих, чия душа до Слова не глуха,
Хто в наш непевний вік шукає в нім рятунку.

Та скільки ми можем —
крїзь терни і стерні наосліп?
Чи довго ми будем —
без віри у серці й очах?
О рідні терени,
самим лише терном порослі!
На вас вже і терен —
не з доброго дива! — зачах.

Раз терен всихає,
то як же тут мальва прийметься,
На цих попелищах тотальних,
в суцільній золі?
Братове, це страшно! Панове,
не ждїть інтермецца!
У вас, патріотики, на язиках — мозолі!

Червона калина?!
У неї ж давно — недокрів'я!
Звелися любистки і м'ята не так холодить.
Як рясно посходило
скрізь чужинецьке кущів'я!
На нас і барвінку не буде кому посадить.

Ба, навіть синиці за море тікають у ляці,
Бо і горобці полюбили ненашенський спів.
Доба глобалізму,
безпам'ятства, асиміляцій...
О рідні терени! Вже ви українські — напів...

СПОВІДАТИСЯ І СПОДІВАТИСЯ

1.
Сонце блисне востаннє на овиді,
Бір сосновий озветься басами.
Ця потреба вечірньої сповіді
Перед совістю і небесами.

У провинах й провинках зізнаюся
Лиш Тобі, о Небесний Владико.
Знову руку приклала я (каюся!),
Як ліпили великих з безликих.

Не сиділа, хоч свято і храмове,
Бо роботи за тиждень — чимало.
А учора сказала я хамові
Те, що довго в душі накипало.

Важко, Господи, будь нелукавою,
І як до печінок хтось доймає,
Щоб не дати по пиці із правої,
Дулю я у кишені складаю.

Не мирюся зі здирництвом, зрадою,
Пофігізму шукаю причину.
Із пігулками, кремом, помадою
В косметичці ношу часничину.

Боже, дай мені аж до могилоньки
Світ цей білий любити дитинно
І собою zostатися — силоньки,
Хоч і людство звіріє невпинно.

Дай пісень осяйних наспіватися,
У дорогах взуття вдосталь збити!

Сповідатися і сподіватися —
Як синоніми вічні до “жити”.

2.
Як до обрію день вороного коня дожене
І віддасть брату-вечору
злотом гаптований повід,
То, дерева мої, дивовижне клечання земне,
Я приходжу до вас,
сподіваючись щиро на сповідь.

О якби я могла щось змінити
в цьому світі! Якби...
Я б не стала чекати
на друге чи третє пришествя,

Я КВІТКА НА ІМЕННЯ МАТЕРИНКА

Наказала б садити дубочки, дубки і дуби
На усіх роздоріжжях України
і на перехрестях.

Я люблю вас усіх,
проросту поміж вами колись,
Але центром вкраїнського
вирію-раю є прадуб.
...О Природо, зроби,
щоб за рік, як за десять, зросли
І навчили народ,
як потрібно стояти за правду!

Ми занадто вербові,
бо хилимось, тре чи не тре,
Упирам дозволяючи
кров з нас точити калинну.
То осиковий трепет коліна частенько бере:
Боїмося за себе.
А слід би вже — й за Україну!

Раз віки скрипимо,
тож і з соснами схожі, мабуть,
Але, як і вони, буревії ми зносим терпляче.
Як чужі і хатні, наче липку нещасну, деруть,
Над своїм безталанням
кленово-гіркими заплачем.

Ростемо бузиново
по темних ярах-пустирях
І шипшинами мужньо
на випалах, вирубках сходим.
Але тільки дуби нас навчать,
як, приборкавши страх,
Відчувати себе
величавим і древнім народом.

**РОЗДУМИ НАД ТОМИКОМ
КОЦЮБИНСЬКОГО**

Я почуттів приховуват не вмію.
Питаєте, за ким отак ридаю?
Оплачу безталанну Соломію,
Що прихилила голову в Дунаї.

За вікнами ще зранку дощик крапа,
З дерев зриває вітер жовті свити.
Шкода мені й сердешного Остапа,
Що не хотів, як віл, в ярмі ходити.

Жаль невимовний за вкраїнським людом:
Як листя, вітер гнав його, сірому.
Шукали щастя по усіх усядах,
Бо панувала кривда в ріднім домі.

Хотіли так багато... Долі! Волі!
Ішли, повзли, коли вже йти — несила.
Знаходили могили в чистім полі,
А багатьом й на це не пощастило.

Зализували, як собаки, рани,
Із мертвих поставали і боролись.
Та, розірвавши на руках кайдани,
Знайшли нові — на думку і на голос.

Хто нам поверне втрачені святині,
Згорілі передчасно долі-ватри?!
Хоч трохи легше дихається нині,
Та хто нам скаже, що чекає завтра?

О мученику, рідний мій народе,
Щоб вдома в себе знов не бути ізгоєм,

Не забувай, що за твою свободу
Заплачено ціною дорогою!

Народе мій, здіймися політатъ —
Вже не гуля в твоєму полі татъ.
Не треба — ні в острог, ані в окоп.
Де ж воля? В мікроскоп і в телескоп
Її не видно. Виглядять дарма:
На неї, бідну, й заводу нема.
Ти сподівавсь, що виграв? Маєш мат!
І кожне увірвати хоче шмат,
І кожне прагне, щоб попасть у владъ.
Ой хто і що тобі, народе, дасть?
А закордон сміється: “Ми дамо
Нове — економічне! — вам ярмо”.
Ти ж так зазнав тих ярем (чи ярем?)
Од зайд усяких, од своїх ярем.
Чом знов тебе засмоктує? Ба, ні!
Іще не всі погрузли у багні.
Ще чубляться гетьмани і князі,
А ти стовбичиш на одній нозі.
Хоч би поставив другу на сухе.
А світ собі регоче знай: “Хе-хе”.
Народе мій! Та ти ж не черногуз.
Народе мій, не треба назадгузь!
Не опускай в розпуці голови.
Народе мій, ти ж нелінь віковий!
Поки тебе ніхто не підпиляв,
Згадай, як повертався з-під Пиляв,
І мучеників Кодень пом'яни,
Всі битви, де лягли твої сини.
Нехай серед вселенських веремій
Бог береже тебе, народе мій!

З горбду — в гѣрод. З гѣрода — в горбѣ.
Ми вже й були забули, що народ:
Вдовбали в головешки, що кроти,
В яких ні душ, ні мізків — лиш роти.
Втовкмчали, що, доки білий світ,
Найважливіший орган — це живіт.
Ми і дітей навчали: “Не займай!
Твоя нора — крайніша... Най-най-най...
Сьогодні Бог дав хліб, і завтра дасть.
Займатися політикою зась”.
У лабіринті власної нори
Мовчали ми до часу, до пори.
А як до печінок нам допекло,
Жовтогогарче сонечко зійшло.
І почали ми виповзати з нір,
І зрозуміли — маєм розум, зір.
З усіх усюд тяглися на Майдан,
Не бідкалися: “Де він, наш талан?”
А світ побачив наші прапори.
Він нас почув! Про нас заговорив!
Та й ми самі збагнули, що народ
Сильніший за плюгавих верховод;
Коли рука в руці — то це ланцюг,
Лише разом позбудемось наруг.
А як Майдан мільйонний переміг,
То знов до нір вернулися своїх.
І знов — брехня, зневіра і нудьга.
А може, не було Майдану? Га?

З горбду — в гѣрод? З гѣрода — в горбѣ.
То ми — кроти?! Чи все-таки — народ?

Пройшла ейфорія,
Майданна оскома...

Суспільство хворіє,
Свободу судомить.

Всі хтять в депутати,
Бодай містечкові.
А хто ж до верстата?
А в шахту, панове?!

Щоб мати хлібину,
Візьмимось за рала.
Будім Україну:
Нас знов обіграли!

Не ждїм Вашингтона —
Іще заведе той.
Та ж нас мільйони,
Та ж є в нас кебети!

Іще ж ми не вмерли!
Ще є в нас таланти?!
І руки простерла
Над нами Оранта!

Брехні й ганьби тотальна коронація.
Отак і звиродніє скоро нація,
Століттями гатована й ґратована.
Невже їй краща доля не вготована?
Подвижників нема і характерників,
А лише купка павуків-зажерників
Засновує ретельно павутиною
Усе-усе, що зветься Україною,
І нами, глевтяками та макухами,
Вона маніпулює, наче мухами.
Відважніші прощаються з курганами,
Щоби наймитуват за океанами.
А ті, кому зайшли у душу зашпори,
Знов донорують світові діаспори.
То чом же ми — все донори та донори?!
Ні гордості, ні гідності, ні гонору.
Історію постійно переписуєм
І власну совість тихо заколисуєм.
Уже культура з голови попсовіє
І рідною деінде пахне мовою.
Короткозорі псевдопатріотики
Хапаються зі сміху за животики.
Чи і собі у цій брехні втопитися?
А може, взяти й з розпачу напиться?
Нехай у голові постійно чортиться...
“Холодний Яр”, “Дніпро”,
“Славутич”, “Хортиця”...

Чи скоро посмакуємо пляшчиною
Горілки, що зоветься “Україною”?
Хай буде радість справжня, не удавана:
“Вкраїну” допиваєм...
Ой гірка-а-а вона!!!

МАТЕРИНКА

Літаю птахом, плачу, мов хмаринка.
Мов бджілонька, ношу все до господи.
Я квітка на імення Материнка,
По всіх світах моє насіння сходить.

Є врода, розум є, а безталанна.
Хоч стать слабка,
та креміль — я не крейда.
Я із хоромів княжих мудра Анна,
Євпраксія-Пракседа-Адельгейда.

З коханим — ніжна, з ворогами — гнівна.
Я думала не тільки про манатки.
Хіба не Гальшка я Гулевичівна —
Відома патріотка й меценатка?

Коли ішли в походи запорожці,
То й ми не колупалися у носі.
Нам із лихвою лиха — не по ложці:
Нагай — по спині, сивина — у коси.

Олена Горностаєва, Ружинська
Софія і Раїна Могилянка.
Скількох нас прийняла земля чужинська:
Не мати, не жона, а полонянка.

Між хмарами так рідко сонце блисне,
Але на попелищі сходить травка.
Я сотничиха із Буші Зависна.
Сулимиха. Сірчиха. Богуславка.

Як заспіваю — аж душа німіє,
Стихає біль і заживає рана.
Чурай Маруся. Леся. Соломія.
Марія Заньковецька я. Оксана.

Пісні, що в давні створені епохи,
Я зберегла, їм не дала пропасти.
В мені проснулась Зуїха Явдоха,
В мені озвалась Присяжнючка Настя.

Я з роду Білокурів Катерина,
Марія Приймаченко із Болотні.
Я — жінка. Я — вкраїнка. Я — сльозина.
Таких, як я, десятки тисяч... Сотні!

Надія КИР'ЯН
Фото автора

У садибі художника Анатолія Марчука, що в селі Козичанці Макарівського району, відбувся пленер, який вже став традиційним. Кілька років поспіль багато хто з гостей залишали йому на згадку власні картини. Коли їх назбиралося чимало, пан Анатолій вирішив подарувати колекцію громаді району. Так з'явилася Макарівська картинна галерея. Анатолій Марчук розповідає, що ідея виникла після перебування в Німеччині. Його вразило, що там майже кожне село має власну картинну галерею.

Щороку пленер дарує художникам натхнення, зустрічі з людьми, живе спілкування з митцями з різних куточків України. В селі пленер проходить за участю сільської громади. Найцікавіше це, звичайно, дітям. Вони підходять, пробують пальчиком фарбу, торкаються до камінця скульптора, бачать творення краси.

“Позаторік сюди приїхало 150 осіб із Києва, — згадує Анатолій Марчук. — Було не легко всіх прийняти. Думав, що більше не стану займатися цією справою. Але час минув, складнощі забулися, а радість від спілкування, творчого натхнення залишилася. Цього року мені пощастило. Раніше сам займався організаційними питаннями, а нині за організацію заходу взялися представники “Студії мистецьких ініціатив” Олександр Ко-

ПЛЕНЕР НА СІЛЬСЬКІЙ ВУЛИЦІ

Олександр Кочубей
пригощає гостей кулішем

Тому я тут роблю композиційну групу “Адам і Єва”.

Художники роз'їдуться, а спогади про них та їхні твори залишаться в Козичанці, прекрасному куточку України.

чубей і Володимир Сорока. Підтримує нас районна влада, зокрема, голова Макарівської райдержадміністрації Володимир Горбик, голова Макарівської районної ради Микола Вараницький”.

У пленері беруть участь і професіонали, й аматори, а відвідують не лише художники, а й письменники, актори.

Нині серед учасників заходу — Андрій Чебикін, лауреат Шевченківської премії, президент Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури України, художники Микола Білик, Інна Пантелеймонова з Києва, Оксана Іванюк, Олексій Іванюк з Пирятина.

Ось працює скульптор Михайло Дмитрів, член Національної спілки художників України. Він вважає, що художник посланий Богом, щоб прикрасити землю, де народився. Не слід гонитися за титулами, а треба працювати у своєму селі, де з діда-прадіда кожна жінка знає: як посадити мальву, підмастити призьбу, що на печі намалювати. Потрібно розвивати своє, рідне. Це найважливіше. Пан Михайло говорить: “Наша робота повинна

віддзеркалюватися в душах людей, а найбільше — дітей, які ходять навколо нас, бачать, що ми робимо. Коли людина кілька разів навіть просто проходить повз скульптуру, їй твір надає енергії, динаміки”.

Михайло Дмитрів — голова просвітнянського осередку в селі Мала Снітинка Фастівського району. Осередок діє з 1993 року. Просвітняни почали роботу зі створення кабінету народознавства. Згодом дізналися, що в селі є покинута хатина, де була перша на Фастівщині громадська школа. Її господар збудував ще 1889 року, щоб навчати синів. Потім там училися й інші сільські діти. Тепер цей будинок облаштували під місцеву “Просвіту”. У селі скульптор ініціював створення картинної галереї, де вже близько ста картин самодіяльних художників. А ще він керує дитячою художньою студією, яку відвідує тридцять студійців.

З радістю відгукнувся на запрошення Марчука: “У Козичанці така чудова природа, вона сприяє ліричному настроєві.

Учасниця пленеру Інна Пантелеймонова

Скульптор Михайло Дмитрів

СЛОВО

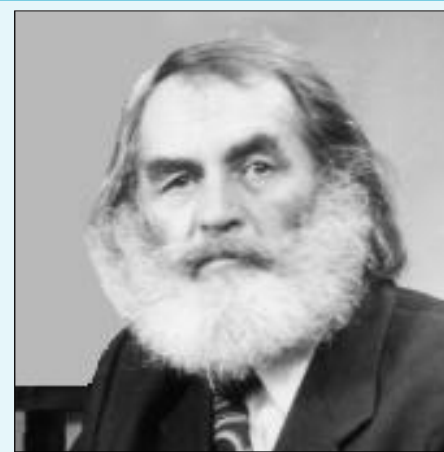
Прогвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

20 серпня виповнилося б 70 років з дня народження визначному українському поетові, лауреатові Національної премії України імені Т. Шевченка, політв'язневі Тарасові Мельничуку. Шанувальники літератури називають його Князем роси за назвою однойменної збірки, адже мав не лише потужний талант, але й чисту душу, прагнув своєю любов'ю зігріти всю планету.

Про життя і творчість поета-політв'язня, невідомі сторінки його долі — у нагупному числі нашої газети.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Прогвіти”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

В. о. головного редактора
Ніна ГНАТЮК

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Сергій КЛИМКО
279-49-47

Відділ просвітнянської роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Ніна ГНАТЮК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovo-prosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301231
Наклад у серпні — 24 000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Прогвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 4,27 грн.
на 3 місяці — 12,36 грн.
на 6 місяців — 23,42 грн.

